

Bankügyek a Közgazdász Fórumban

SOMAI JÓZSEF

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság (RMKT), közgazdászaink és a gazdasági kérdések iránt érdeklődők szakmai tájékoztatása tekintetében, mindig kulcskérdésnek tekintette a pénzügyek, azon belül a bankügyek naprakész tanulmányozását és a tanulmányok közlését elsősorban a Közgazdász Fórumban, de számos rendezvény tematikája is fémjelzte ennek a kérdésnek a fontosságát.

A Közgazdász Fórumnak ez a száma teljes egészében „A fejlődő gazdaságok bankrendszerének modernizációja” című konferencia előadásait tartalmazza. Mivel úgy tekintettük, hogy a 70–80 résztvevőn túl, akik jelen lehettek a kolozsvári Bethlen Kata Diakóniai Központ 2003. május 31-én tartott szakmai rendezvényen, sokkal szélesebb réteget érdekelnek az ott elhangzott érdekes és tanulságos előadások, úgy döntött a fórum szerkesztősége, hogy azokat ebben a különszámban közreadja. Teszi ezt azért is, mert lapunk öt éves tevékenysége alatt majd minden számában a gazdasági életben kulcsszerepet játszó pénzügyi intézetek és ennek keretében a bankügyek kérdései állandóan jelen voltak, amelyek szerepe a gazdaság stabil menete biztonságának meghatározó tényezői. Lapunkban nem kevesebb mint 14 tanulmány jelent meg kimondottan bankügyekben (lásd lábj. ³). Ezek a tanulmányok a következő kérdéseket taglalják: a Román Nemzeti Bank (RNB) feladatait és szerepét a román bankrendszerben, valamint a bankfelügyeleti szerepét a rendszerre (Nagy Ágnes); a román bankrendszer monetáris politikáját (Valentin Lazea); a román bankrendszer kihívásait (Szécsi Kálmán); a román bankrendszer privatizációját (Telegdi Csetri Kinga), de a romániai bankszakembereket foglalkoztató olyan általános kérdéseket is elemeznek szerzőink, mint: infláció-dezinfláció, egyensúlypolitika (Kovács Álmos); a banki szimulációs program (Sükösd Attila); a bankkártyák mint új fizetési eszközök, valamint a nemzetközi kártyarendszerek fejlődése (Deák Emese és Milotai Anikó); a portfólió kockázata (Toth Attila); az euró Közép-Kelet-

Európában (Sükösd Attila); az amerikai bankrendszer sajátosságai (Telegdi Csetri Kinga).

Társaságunk tagjai máskülönben, 13 éves működésünk folyamán, számtalan rendezvényen, képzésen, tanfolyamon vettek részt vagy szerveztek, ahol a legfrissebb bankügyi ismereteket sajátíthatták el.

Ezek közül egyik jelentős állomás volt az, amikor 1993 szeptemberében a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem pénzügytani tanszéke, a Bankárképző Rt. közreműködésével, kéthetes intenzív bankárképző tanfolyamot szervezett, amelyen ötven, bankszakmában dolgozó erdélyi fiatal közgazdász részvételét és képzését biztosíthattuk. Különben azóta is, a Budapesti Bankárképző Rt. jóvoltából, pénzintézeteknél dolgozó fiatal erdélyi közgazdászok egész sora vehet részt rendszeresen az évente megszervezett intenzív bankárképző tanfolyamokon.

A Szatmárnémetiben tartott VIII. Közgazdász Vándorgyűlésünk (1999. szept. 16.) „Monetáris politikák” címmel rangos belföldi és külföldi előadókkal tárgyalta a monetáris rendszerek működésének elméleti és gyakorlati vonatkozásait. A vándorgyűlés résztvevői olyan neves előadókat hallgathattak meg, mint: Lazea Valentin, az RNB főközgazdásza (A Román Nemzeti Bank monetáris politikája); Kovács Álmos, a Magyar Nemzeti Bank alelnöke (Dezinfláció, egyensúly, monetáris politika); Radu Mihai, az Országos Értékpapírfelügyelet alelnöke (A tőkepiaci felügyelet megerősítésének lehetőségei); Lörincné Istvánffy Hajna, a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem tanszékvezetője (Felvételre váró kelet-közép-európai országok árfolyam-politikai mozgástere az EU-csatlakozásig). Ez a rendezvény egyúttal jelentős előrelépés volt a román-magyar gazdasági kapcsolatok ápolásában.

Hasonló jelentőséggel bírt a Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciója (RIF) által 2001. március 2–3-án szervezett „Befektetéselemzés és kockázatkezelés” című konferencia. Rendezvényünk célja kettős: egyfelől a közgazdász- hallgatók és a

³1. Nagy Ágnes: A Román Nemzeti Bank Igazgató Tanácsának feladatai. Közgazdász Fórum, 1999. jún. II. évf. 2. sz.

2. Nagy Ágnes: A Román Nemzeti Bank szerepe a román bankrendszerben. Közgazdász Fórum, 1999. szept. II. évf. 3. sz.

3. Nagy Ágnes: Bankfelügyelet. Közgazdász Fórum, 1999. dec. II. évf. 4. sz.

4. Toth Attila: A portfólió kockázata, várható hozama és hatékonyság. Közgazdász Fórum, 2000. márc. III. évf. 1. sz.

5. Valentin Lazea: A Román Nemzeti Bank monetáris politikája. Közgazdász Fórum, 2000. szept. III. évf. 3. sz.

6. Kovács Álmos: Dezinfláció, egyensúly, monetáris politika. Közgazdász Fórum, 2000. szept. III. évf. 3. sz.

7. Sükösd Attila: A banki szimulációs programról, a BANKFIM-ről. Közgazdász Fórum, 2000. dec. III. évf. 4. sz.

8. Nagy Ágnes: Seigniorage és infláció. Közgazdász Fórum, 2001. márc. IV. évf. 1. sz.

9. Deák Emese és Milotai Anikó: A bankkártyák mint új fizetési eszközök. Közgazdász Fórum, 2001. jún. IV. évf. 2. sz.

10. Szécsi Kálmán: A román bankrendszer kihívásai. Közgazdász Fórum, 2001. szept. IV. évf. 3. sz.

11. Sükösd Attila: Az euró több mint pénz. Közgazdász Fórum, 2002. ápr. V. évf. 2. sz.

12. Deák Emese: Nemzetközi kártyarendszerek fejlődése. Közgazdász Fórum, 2002. jún. V. évf. 3. sz.

13. Telegdi Csetri Kinga: A román bankrendszer privatizációja. Közgazdász Fórum, 2002. jún. V. évf. 3. sz.

14. Telegdi Csetri Kinga: Az amerikai bankrendszer sajátosságai. Közgazdász Fórum, 2003. ápr. VI. évf. 2. sz.

már végzett közgazdászok számára az anyanyelvű szaknyelv megismertetése, másfelől a szakmát aktívan gyakorlók számára továbbképzési lehetőség biztosítása. A konferencia előadói romániai és magyarországi egyetemi tanárok és a szakma aktív, jeles képviselői. A konferencia programja: Dr. Búza János, a BKE Gazdaságtörténeti Tanszékének vezetője: „Az aranyforint és az Amsterdami Bank”, Horváth Krisztina, a Raiffeisen Bank vezérigazgató-helyettese: „A kockázat alapú árazás a vállalati hitelezésben”, Bokros Lajos, Világbank: „Pénzügyi szektor fejlődése Közép- és Kelet-Európában az elmúlt évtizedben”, Dr. Neményi József, a Versenytanács tagja, államtitkár: „A verseny törvény alkalmazásának utolsó négy éve Romániában”, Horváth Zsolt: „Kockázatkezelési lehetőségek a Budapesti Értéktőzsdén”, Dr. Odry Ágota, PSZÁF ügyvezető igazgató, Dr. Szabó Géza, a Román Nemzeti Bank Nagyváradi igazgatója: „Bankcsődök és betétbiztosítás”, Gansperger Gyula, a Magyar Állami Privatizációs Alap elnök-vezérigazgatója: „Az állami vállalatok tőzsdére való iktatása”.

Ehhez a képzési sorozathoz tartozik a Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciójának 2003. május 31-én Kolozsváron szervezett „A fejlődő gazdaságok bankrendszerének modernizációja” című konferenciája is, amelynek előadásait ebben a lapszámban tesszük közzé közgazdászaink szélesebb körének használatára.

(Az alábbiakban ismét közreadjuk Orbán Márta összefoglaló írását a konferenciáról, amely a Közgazdász Fórum 2003. VI. évf. 3. számában jelent meg, mivel vázlatos betekintést nyújt olvasóink számára az e számban közölt előadások tartalmáról).

A kolozsvári Bethlen Kata Diakóniai Központ újabb szakmai rendezvénynek nyújtott helyszínt 2003. május 31-én. A konferencia címe: „A fejlődő gazdaságok bankrendszerének modernizációja”, szervezői a Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciója, illetve a Sapientia Alapítvány Kutatási Programok Intézetének Mikó Imre Jog- és Közgazdaságtudományi Szakkollégiuma. A konferenciát Ciotlăuş Judith, a RIF elnöke nyitotta meg, Somai József, az RMKT elnöke pedig üdvözölte a jelenlévőket. Somai József az ifjúság tudományra való nyitottságát hangsúlyozta, dicsérő szavakkal illetve az RMKT Ifjúsági Frakciójának tagjait, akik sűrű szakmai rendezvényekkel a közgazdász ifjúság szakmai fejlődését szolgálják.

Az első előadó, Szécsi Kálmán, a Raiffeisen Bank Hargita megyei igazgatója, a román bankrendszer átalakulásának áttekintése címmel tartott vitaindítót. Bevallása szerint az átalakulás során végbement főbb folyamatokat szándékozott megvilágítani, hogy a továbbiakban szóló előadók mondandói számára bevezetőt, ugyanakkor keretet is nyújtson. Szerinte a bankrendszer vizsgálatának a piac kontextusában kell történnie, elemezve az ország és a régió gazdasági rendszereit. A rendszerváltás utáni gazdasági mutatók elemzésével szemléltette a román bankrendszer fejlődését, mely szerinte, bár pozitív irányú, mégsem keltette fel eléggé a külföldi befektetők figyelmét.

Hangsúlyozta a GDP utóbbi három éves növekedésének, az infláció fokozatos csökkenésének és a szintén egyre jobb inflációs előrejelzéseknek a fontosságát.

Elmondta viszont, hogy a külföldi beruházások terén stagnálást érzékelünk 1999 óta, és az elmúlt esztendőben sem történt nagy változás. Romániában a külföldi tőke aránya lemarad a régió országainak hasonló mutatójától.

A portfolió beruházások és a tőzsde, mely szoros összefüggésben van a bankrendszer fejlettségi szintjével, alulteljesítenek. Úgy a tőzsdei tőkésítés, mint az ügyletek volumene tekintetében 2002-ben Románia az utolsó helyet foglalja el a közép-kelet-európai országok között.

A bankrendszer szoros kölcsönhatásban áll az állampapírpiacon is. A román piacon tulajdonképpen reál negatív kamatok léteznek, mivel az állampapírpiacon mesterségesen lenyomta a kamatokat. A lakossági betétek a devizapiac irányába tolódtak el.

Románia devizatartalékai az utóbbi néhány évben növekedtek, külföldi adósságaihoz hasonlóan (2003 februárjában 15,675 milliárd USD). Az ország lakossági és vállalati szektorba kihelyezett hitelállománya növekedési trendjében megfigyelhető, hogy a román lejellel ellentétben a devizák aránya fokozatosan nő, ezen belül pedig az euró nyer egyre nagyobb részt.

Megvizsgálva a RNB külföldi összaktíváinak szerkezetét 2002-ben, és ezt a 2001-es helyzethez viszonyítva, megállapíthatjuk, hogy az értékpapírok, valamint a devizák aránya emelkedett az arany kárára.

Szécsi vitaindító előadásában rámutatott arra, hogy a térség iránti tőkeérdekeltség mérsékelte, idézve egy, a The Economist által közzétett cikket, mely szerint a román bankpiac fejlődik, ellenben kicsi és kockázatos, illetve a térségből hiányoznak a nagybefektetők. Utolsó gondolatként rámutatott arra, hogy a bankpiacot egy organikus úton való fejlődés jellemzi Romániában. Nincs koncentráció, amely elősegítené a kockázat csökkenését.

A magas fokú szegmentáció szintén kockázatforrás. A RNB intézkedéseket hoz a kockázat kordában tartására: szigorúan meghatározza a pénzintézmények kötelező tartalékratájának nagyságát, emeli a tőkemegfelelési mutatókat. Szécsi újra idézte a The Economist-et: szerintük a nagy külföldi befektetők néhány év múlva érkeznek majd, és a kormány is reméli, hogy a román bankrendszer biztonsága nő, ezt a RNB által az utóbbi néhány évben hozott határozott intézkedéseivel támasztva alá.

Marc Canizzo, az Osprey Capital partner menedzsere, a bankok átszervezéséről tartott előadást. Szerinte az 1990-ben újjászületett román bankrendszer tipikus problémákkal találkozott: a mérleg aktív oldalán a régi kihelyezési portfóliókat kellett felszámolni, újabb rossz adósságok ke-

lettek; a bankrendszer túl óvatos a kölcsönök nyújtásában; sok területen a nyájhatás érvényesül, mint ahogy például a jelzálogpiac szereplőit a konkurencia túlzott befolyása és követése jellemzi.

A román bankrendszert a globális struktúrákba behelyezve, Canizzo elmondta, hogy a globális pénzügyi piacokat a liberalizáció, deregularizáció, fokozatos privatizáció és egyre hangsúlyosabb technológiai fejlődés jellemzi.

Canizzo véleménye szerint az operacionális átszerveződést a konzervatív mentalitás akadályozza.

Az előadó a kérdésekre válaszolva elmondta, hogy elégedetlen az ország fejlettségi szintjével és az átalakulási folyamatok ritmusával, de bíz benne, hogy tíz éven belül a generációcserre is hozzájárul a gyors és tényleges „rendszerátalakítás”.

A konferencia harmadik előadója Sípos Ágnes, a brassói székhelyű Finansbank ügyfélkapcsolattal foglalkozó munkatársa, aki a bank-ügyfél kapcsolat lehetőségeiről és kihívásairól beszélt. Gyakorlatias előadása többéves bankszakmai tapasztalaton alapult, kihangsúlyozta a humán tényező fontosságát, a szoros kapcsolatot az ügyféllel és a gyors, minőségi kiszolgálást. Kiemelte az új szolgáltatások megjelenésének fontosságát, ugyanakkor hangsúlyozta, hogy például az online banking elterjedése nem valószínű az infrastruktúra hiánya miatt. Szerinte a tőkepiaci műveletek liberalizációja nagyon elmaradott, a banki műveletek bürokráciája szintén jelentős hátráltató tényező. Ugyanakkor figyelemre méltó gyakorlati tanácsokkal szolgált a banki műveletek kockázatának csökkentésére, ajánlotta a bankgaranciát mint az export-importálók biztonságos kifizetési eszközét, és felhívta a figyelmet az okmányos inkasszó előnyeire. Végül a gyakorlati bankszakember szemével tekintve állítja, hogy főleg a kis- és közép-vállalatok számára hosszadalmas és nem akadálymentes a hitelfelvételi eljárás, és hosszú távú hitelt a bankok nem nyújtanak, ami korlátozza a vállalatok lehetőségeit. Hitelnyújtás előtt a bank mélyreható hitellemlést végez a vállalat tevékenységi köréről, piacáról, pénzügyi mozgásairól, beszállítóiról, ügyfeleiről, megvizsgálja likviditási, tőkefedezettségi és egyéb mutatóit, fizetési fegyelmét, és csak ezután hajlandó hitelt nyújtani, amelynek fajtáját és struktúráját – az előadó meglátása szerint – a pénz felhasználási céljának kell nagymértékben befolyásolnia.

A kolozsvári Amerikai Gazdasági Kirendeltség részéről Michael Mates konzul tisztelte meg a konferencia résztvevőit. Előadásában – melynek címe: Hol vannak az amerikai befektetők? – elmondta, hogy az amerikai befektetők – akárcsak a többi befektetők – ugyanazokkal a problémákkal találkoznak: törvénykezési és szabályozási instabilitás, a folyamatok átláthatatlansága és előrejelezhetetlensége, magas bürokrácia és korrupció. Számadatokkal alátámasztva elemezte az AEÁ romániai befektetései alakulását: az Államok a harmadik helyen áll a külföldi befektetők sorában, 1990 és 2002

decembere közötti összbefektetése 708,2 milliárd dollár. Legfőbb szereplők a Coca-Cola, Qualcomm, Phillip Morris és a Timken Bearings.

Kolozs megyében az ország egészéhez viszonyítva kielégítő szintű az amerikai befektetések aránya, és ebben még növekedésre számítanak. A fent említett akadályok viszont merőben gátolják a fejlődést, a megvesztegetések láncolata elkerülhetetlen, és a mindennapi élethez tartozik. A privatizált gyárakat és intézményeket gyakran felelőtlenül kezelik, aktíváikat elköttyavetyélik, nullához közelítő termelékenységű ipari mamutokat tartanak fenn, a munkakörülmények és munkagyakorlat korlátozza a külföldről származó menedzsereket. Tapasztalatai szerint azonban léteznek állhatatos, optimista, lényegre törő és a helyi bürokrácia ellen kitartóan harcoló külföldi befektetők, akik sikeres befektetésekkel próbálkoznak Romániában.

Utolsóként dr. Terták Elemér, a magyarországi Dresdner Bank vezérigazgatója tartott előadást Változások a magyar bankrendszerben az elmúlt 25 évben címmel. Beszédének mottójául Jean Kerr amerikai író (1922–2003) gondolatát választotta: „A sikernek nincsenek szabályai, de sokat tanulhatsz a hibákból”. Magyarország utóbbi 4–5 éves fejlődésének elemzésén keresztül szándékozott vizsgálni a román bankrendszer modernizációs folyamatát.

Kiemelten beszélt a Magyarországon 1987–89-ben végbement kétszintű bankrendszer létrehozásáról, a MNB „tisztá” jegybankká alakításáról. Azonos időszakban hoztak létre öt számlavezető pénzügyintézetet, bontották le a vállalati és lakossági szektorok közötti „falakat”, alkották meg a társasági jogot és liberalizálták a külföldiek befektetéseit. A rendszerváltás után Magyarországon a működő pénzügyintézetek száma exponenciálisan megnőtt, majd viszonylag stagnált a 40 körül, gyakoriak voltak a fúziók és bankcsődök. A legnagyobb négy bank együttes piacrészesedése 52,8%, ami oligopol piacra utal. A térség országaiban a külföldi tulajdon dominál: a piaci részesedésük 57% volt 2001-ben, és éves növekedésük 60%-kal haladta meg az átlagos 20%-os ütemet. Az Európai Unió 2002-es éves jelentéséből idézve: „Nagyfokú jobbiztonság van. A tulajdonjogok határozottan léteznek”, és „A magyar pénzügyi rendszer stabil; viszonylag jól szabályozott és felügyelt.” Terták szerint a térség országai – hasonlóan a kontinens többi országához – inkább „bankirányultságúak”, ez azonban nem befolyásolja növekedési kilátásaikat; sokkalta fontosabb a hatékony és jól felügyelt pénzügyi szektor megléte. Nemcsak a tőzsdéi kapitalizáció kicsi, de a kötvénypiac is csupán a negyede az uniós átlagnak; ez pedig azt jelenti, hogy a bankok inkább a nagy ügyfelekre koncentrálnak a KKV-szektor fontossága ellenére. A bankrendszer modernizációjának fő kihívásait a következőképpen foglalta össze: nő a nem-bankok támasztotta verseny, erősödik a gazdasági és pénzügyi integráció, folytatódik a technológiai verseny, növekszik az igény az átláthatóság, az információ és a megbízhatóság iránt.

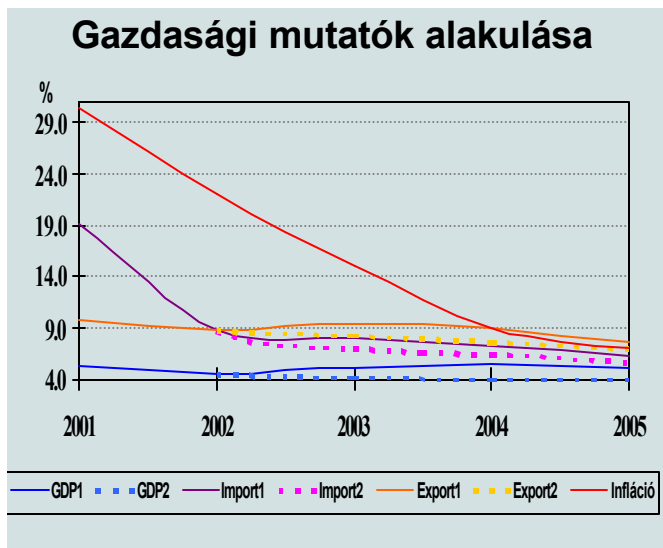
A román bankrendszer átalakulásának áttekintése

SZÉCSI KÁLMÁN

A tanulmány szerzője 1990 óta felelős funkcióban különböző bankokban dolgozott és dolgozik ma is, tehát a rendszerben végbement változásokat belülről követte, és azokat jelenleg is figyelemmel kíséri. Kiváló elméleti felkészültsége és rendkívül értékes gyakorlati tapasztalatai mellett ez a körülmény is garantálja a dolgozatban foglaltak realitását.

Az előadás célja rövid áttekintést nyújtani a román bankrendszeréről, azonosítani a végbemenő folyamatokat, valamint előrevetíteni a várható változásokat.

A bankrendszer vizsgálatát a piac függvényében kell végezni, pontosabban azoknak a piacokénak, amelyek őt meghatározzák. A román bankrendszer vizsgálatánál tehát feltétlenül fontos a román gazdaságnak, illetve a térség gazdaságának elemzése, ezért a bemutatott anyag több olyan kimutatást is tartalmaz, mely nem kimondottan közvetlenül a bankrendszerre, hanem a környezetére, arra a piacra koncentrál, melyben ez a bankrendszer működik. Az elmúlt esztendőben 4,9%-kal nőtt a román GDP, és erre az esztendőre 5,2% -os növekedést tervez a kormány, bár a napokban napvilágot látott Economist Intelligence Unit-jelentés ennél kisebb, 4,6% körüli növekedést lát megvalósíthatónak.

Az elmúlt évben a gazdasági növekedéssel szemben a bankszektor közel 7,5%-kal nőtt, és az idénre is hasonló növekedésre számíthatunk, főleg a lakossági üzletág gyors fejlődése következtében. Míg a térség néhány országában, így például Magyarországon is a gazdasági növekedés lassulni látszik, addig az előrejelzések szerint legalább további két évig számíthatunk a román GDP 5% körüli növekedésére. Tehát a bankszektor fejlődésének jó feltételei lesznek, ha sikerül a gazdasági egyensúlyt fenntartani.

Miközben a GDP továbbra is viszonylag nagy ütemben növekszik, az infláció a költségvetésben meghatározott ütemben mérséklődik, februárban például mindössze 0,8%-kal nőttek az árak.

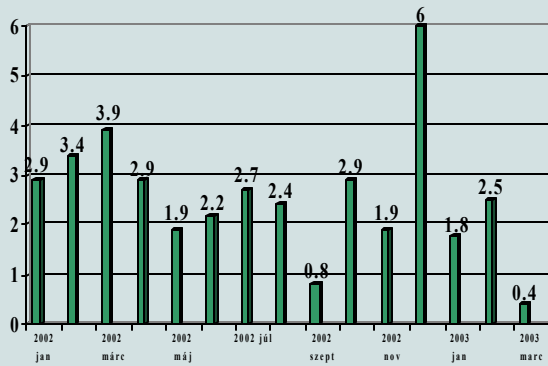
A csökkenő infláció a bankrendszer számára rendkívül fontos, és az év eleji adatok biztatóak. Van azonban két olyan inflációs veszély, amely a tavaly nem jelentkezett ilyen erőteljesen, és pedig a lej leértékelődése, valamint a kamatok túlzott csökkenése. Az árfolyam szinten tartása most komoly nehézségeket támaszt az euró erősödése és az újdonsággént tapasztalható tőkekivonás tükrében.

A piac az idén abba az irányba mozdult el, amerre valószínűleg nem várták a múlt év tapasztalata alapján, és a Román Nemzeti Banknak az első hónapokban, de főleg április óta számtalanszor be kellett avatkoznia azért, hogy a lej leértékelődését mérsékelje. Féltő, hogy a múlt évben jelentősen megnőtt deviza-tartalékokra gyakran szüksége lesz, ha azt szeretné, hogy a lej árfolyamát szinten tartsa a jelenlegi reál-negatív kamatok mellett.

A következő kimutatás a lakossági megtakarítások dinamikáját mutatja. A bankrendszer számára ez igen fontos, mivel a megtakarítások jelentik a rendszer fő forrását, és nagyrészt meghatározzák a gazdaság finanszírozásának kereteit is.

Bár a tőke liberalizáció tovább szélesítette a bankok számára elérhető külföldi források kereteit, a belföldi megtakarítások alakulását minden kormány figyelemmel kíséri. Az utóbbi esztendőben a jelentős inflációcsökkentés, a szigorú, feszes monetáris politika következtében a megtakarítások első fontossági sorrendbe való helyezése megszűnt. Ez pedig sajnos hibás döntés volt. A bankrendszer viszont egy furcsa versenybe kényszerült az elmúlt néhány hónapban az Állami Kincstárral. Az állampapírpiacon magánszemélyek számára való megnyitása óta ugyanis a bankrendszernek megszűnt a kiváltságos pozíciója. Megfigyelhető, hogy néhány hónapja a piacon reál-negatív kamatok alakultak ki. Ennek az oka az, hogy a kormány az állampapírpiacon révén jelentősen lenyomta a kamatokot, hogy csökkentse az inflációt, melynek következménye a kamatok ilyen szinten való tartása, a lakossági megtakarításokat a piac irányába mozdította el, tehát várhatóan inflációs nyomás alakul ki, másrészt a felgyorsult leértékelődés következtében a lejtételek devizabetétekbe vándorolnak át, növelve az árfolyamra nehezedő nyomást.

A lakosság megtakarításainak növekedése (%)

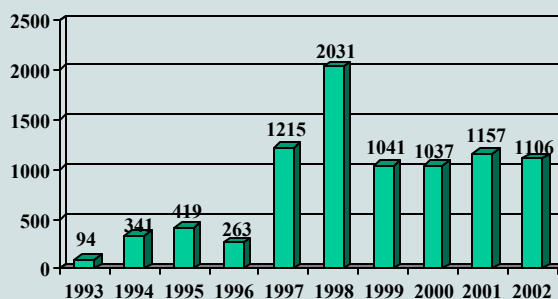
Ha nem történik jelentős változás, nagyon hamar tanúi lehetünk a megtakarítások csökkenésének, és a kormányknak újabb inflációs nyomást kell kezelnie.

A külföldi beruházások helyzetét vizsgálva láthatjuk, hogy az elmúlt 4 évben jelentős növekedés nem történt. A külföldi beruházások viszonylag stagnáló szinten vannak, a külföldi tőke aránya Romániában messze kisebb, mint a térség más országaiban. Azért is fontos ez, mert a bankrendszer számára alapvetően szükséges a stabil vállalati szektor, és a román gazdaság átalakulása tovább késhet jelentős friss külföldi tőke hiányában.

A portfólió-beruházásokat illetően a helyzet a múlt esztendőben ráadásul lényegesen romlott.

A román tőkepiac tovább gyengélkedett, és nem véletlen, hogy ezt illetően nemrég sor került egy nagyon fontos döntésre: a két értékpapírpiacot, a tőzsdét és a RASDAQ-ot összevonják, egyesítik. Így próbálják a tőkepiacot

Külföldi beruházások Romániában (millió USD)

valamelyest életben tartani, miután a bukaresti tőzsdé tőkésítettsége rendkívül alacsony, és a napi forgalom ritkán lépi túl a félmillió dollárt.

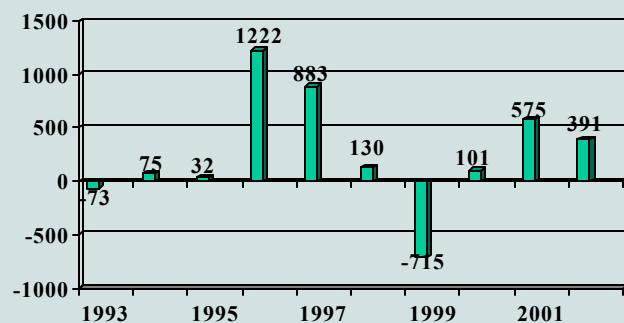
A legnagyobb gond az, hogy az elmúlt években alig volt elsődleges tőke kibocsátás ezeken a piacokon. A privatizáció

következtében generálódott ügyleteknek sok esetben ma már nincs jelentősége, a főlvasárlás következtében már ki is vonták a tőzsdéről a kisebbségi részvényeket. Mint látják, a tőzsde helyzete ma már veszélyben van, pedig a fejlettsége nagy hatást gyakorolhat a bankrendszerre is. Jelenleg két bank – a BRD-Societe General és a Transilvania Bank – adja a tőzsde tőkésítettsége az egyharmadát.

A devizatartalékok bemutatása a 2002. decemberi helyzettel ér véget.

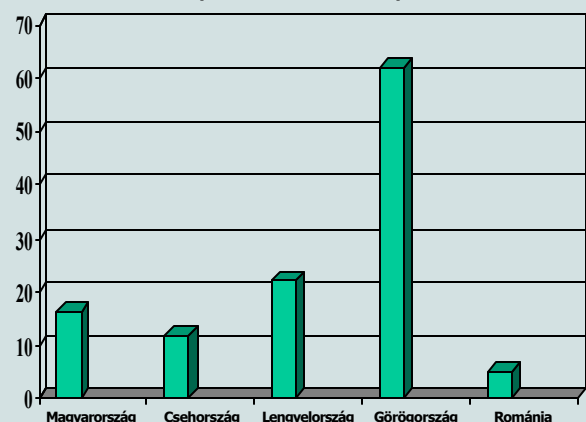
Mint látható, a múlt évben jelentős növekedés volt a devizatartalékokban. 2002-ben azonban egy viszonylag nyugodt devizapiaci élet volt, ebben az évben azonban a helyzet jelentősen változott. Miért fontos a devizatarta-

Portfólió beruházások (millió USD)

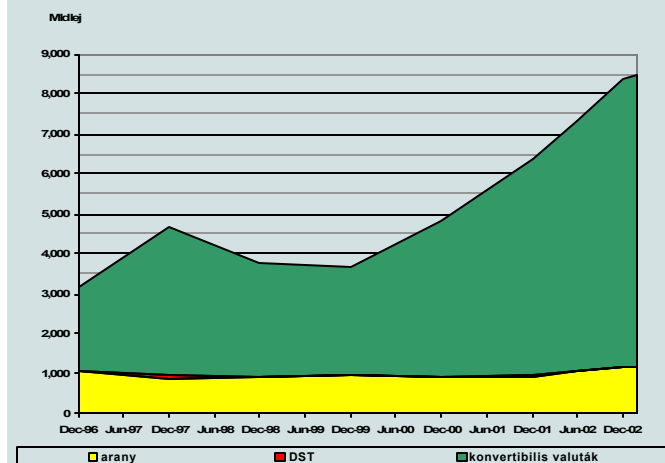
lék? Több szempontból is. Egyrészt azért, mert a devizatartaléknak fontos szerepe van a külföldi adósságszolgálat biztosításában, másrészt eszközt jelent a Nemzeti Bank számára, hogy szükség esetén beavatkozzon az árfolyam alakítása céljából, a piacon levő fluktuáció kiegyenlítése végett. A tartalékok szerkezetét tekintve megállapítható: a Nemzeti Bank arra törekedett, hogy csökkentse az arany (16,4%) és a devizák (9,7%) arányát az értékpapírok javára.

A tőzsdéi tőkésítés 2002-ben (milliárd USD)

Az árfolyam szinten tartása most komoly nehézségeket támaszt az euró erősödése és az újdonságként tapasztalható tőke kivonás tükrében. Miközben a működő tőke a vártnál kisebb ütemben érkezik, elkezdődött a tőke kivonás a korábban érkezett multinacionális cégek esetében.

Románia devizatartaléka

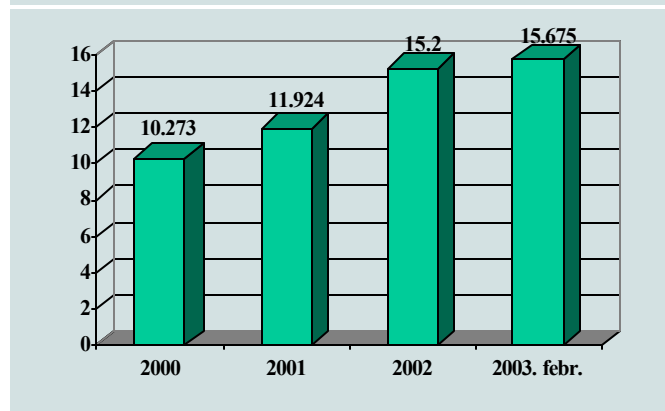

A külföldi adósságot megvizsgálva láthatjuk, hogy a tartalékoknak a másik elvárásnak is eleget kell tenniük. Az adósságszolgálat esetében a tartalékoknak fontos szerepük van, a külföldi adósság növekedett, és úgy tűnik, hogy ebben az évben is növekedni fog.

A banki hitelállomány alakulását megvizsgálva egy nagyon fontos kérdésre szeretném felhívni a figyelmüket. Ha megtekintik a kimutatást, észrevehetik, hogy 2002

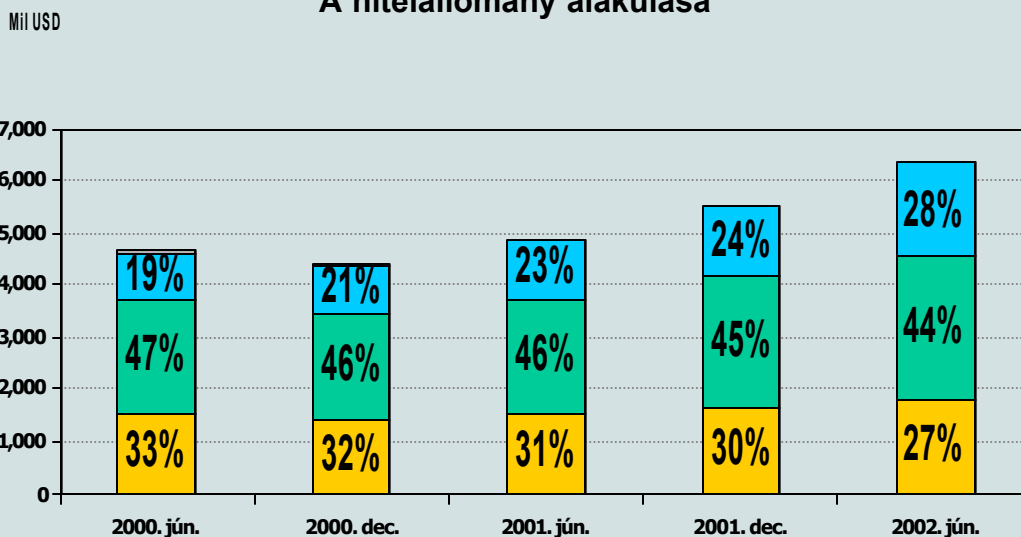
júniusa óta jelentősen nem változott semmi a nem-banki hitelek szerkezetében. Mint láthatjuk, mindössze 28% a lejben folyósított hitelek aránya, míg az euróban adott hiteleké 27%, a dollár hiteleké pedig 45%. Ez az egészen furcsa, a román gazdaság szempontjából kockázatos helyzet évek alatt alakult ki főleg azért, mert a lej kamatok nagyon magasak voltak, és kiszámíthatatlanul változtak. Ebből az tűnik ki, hogy a külföldi devizakölcsönök aránya szokatlanul magas, ami nagy kockázat egy ország számára, mert megnöveli a deviza kockázatát az adósok

Románia adóssága (milliárd USD)

nak. Amitől féltek, az tulajdonképpen be is következett. Az elmúlt 6 hónapban 13%-kal értékelődött le a lej az euróval szemben. Ezért számos további intézkedést próbáltak hozni a tavaly fölemelt deviza-tartalékráta meg-

A hitelállomány alakulása

■ ROL

■ USD

■ EUR

■ más valuták

emelése után, hogy arra kényszerítsék a bankokat, lehetőleg lejben finanszírozzanak.

A bankok kényszerítve vannak a hitelezésre, mert jelen pillanatban a bankpiacon forrástöbblet van. A kötelező lejtartalékrátát a drasztikus 30%-ról folyamatosan lecsökkentették, másrészt az állampapírok hozama jelentősen csökkent, a bankoknak tehát hitelezniük kell, és rákényszerültek, hogy forrásaikat próbálják lakossági hitelbe kihelyezni.

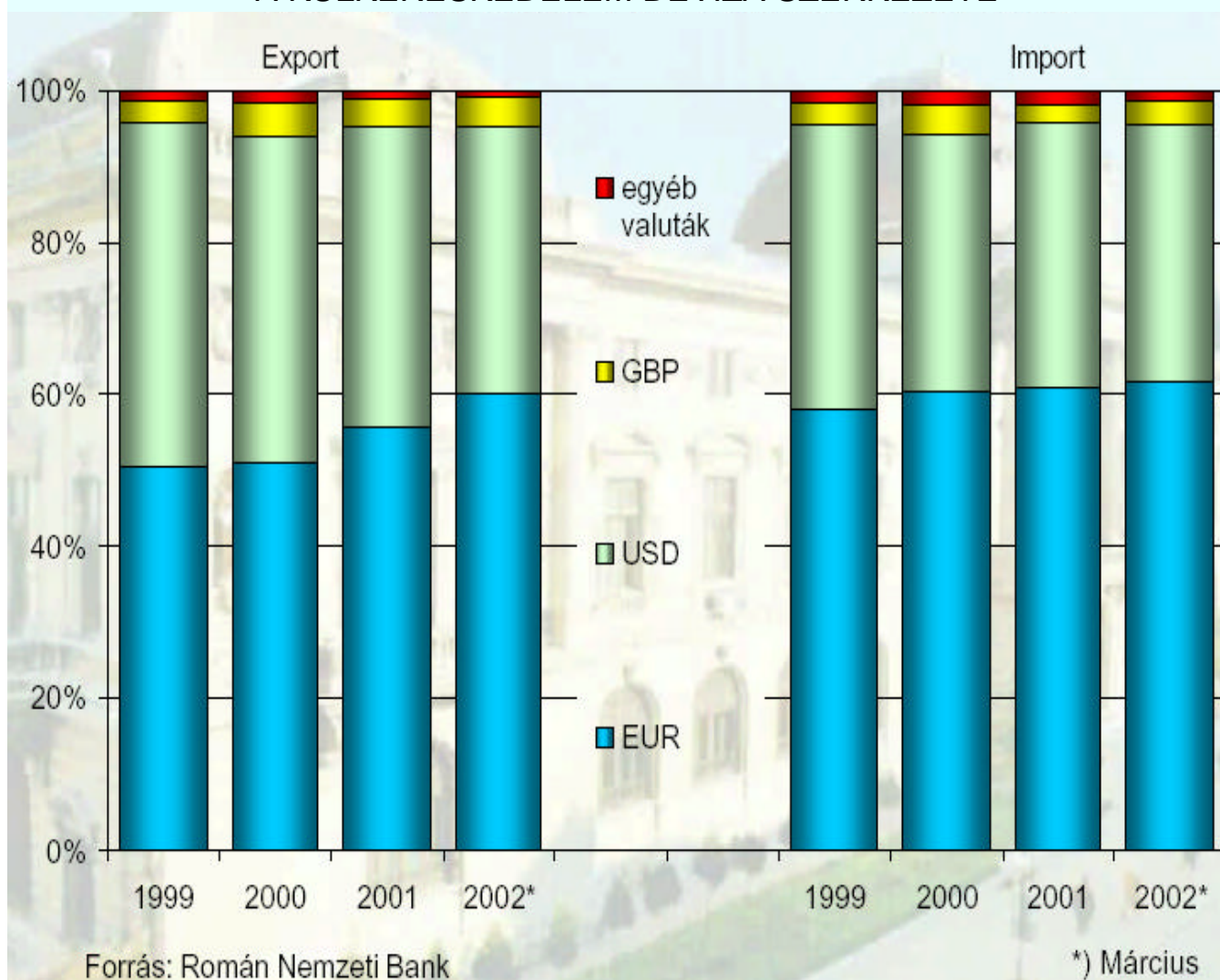
Miközben a passzív kamatok drasztikusan csökkennek, a kamatmarzs megnőtt. Ennek egyik oka a még mindig magas tartalékráta. Tény, hogy jelenleg 18% a lej tartalékráta és 25% a devizabetétké, amely rendkívül magas. Ez a monetáris politikának egy nagyon erős eszköze, amivel a román kormány a lehetőség határain él 1999 óta, igaz nem minden eredmény nélkül. A múlt esztendőben fölemelték a devizabetétek

tartalékrátáját, és csökkentették a lejét. Az volt a cél, hogy a Nemzeti Bank határozott jelzést adjon a piacnak, és úgy tűnik, nem volt eredménytelen. Ha a hiteleknek a 70-75%-a devizában van, és a tartalékrátát megnövelték, akkor a kamatrés nyilván megnő a tartalékráta módosításával.

A Nemzeti Bank referenciakamata egy mutató és egy monetáris eszköz. Az elmúlt hónapokban a Nemzeti Bank fokozatosan csökkentette a referencia-kamatot, márciusban ez 18,4% volt.

A külkereskedelem devizaszerkezetét vizsgálva, megállapítható, hogy mind az exportban, mind az importban az euró súlya 60%, a dollár pedig 30-35%. Ennek ellenére a múlt évig a lejt a dollárral szemben jegyezték, sok kárt okozva ezzel az exportőröknek, majd a múlt évben áttértek egy 60% euró - 40% dollár kosárra. Bár az év elején szóba jött az euró mint

A KÜLKERESKEDELEM DEVIZA SZERKEZETE

referenciadeviza bevezetése, a lej árfolyamát azonban továbbra is a valutakosárral szemben követi a Nemzeti Bank. Az év eleji devizapiaci folyamatokat figyelembe véve ez érthető. A tervek szerint a lejünk az idén 2-3 százalékkal erősödik a kosárral szemben. Az eddigi leértékelődés tapasztalata alapján alighanem célkiigazításra számíthatunk.

Ha megvizsgáljuk a román bankrendszerben lévő külföldi tőke szerkezetét, azt látjuk, hogy 98-ig főleg a kelet-európai, török és görög tőke volt jelen. A 90-es évek végén a tőke szerkezete változott, egyrészt a török pénzügyi válság következtében, másrészt a nyugati – francia, osztrák, holland – bankok bejövételével. Hiába várta azonban a román kormány és bankrendszer azt, hogy nagyszűlyű külföldi szereplők jelentősen érdeklődjenek a bank-szektor iránt, ugyanis ez elmaradt. A Román Kereskedelmi Bank privatizációs kísérlete tulajdonképpen ezt bizonyítja. Mi ennek az oka? Egy szeptemberi The Economist-tanulmány azt mutatja, hogy tulajdonképpen az egész térségből hiányoznak a világ első számú szereplői, akik valamely oknál fogva ebbe a térségbe nem jöttek be. Nyilván ennek az egyik oka az lehet, hogy ez egy kialakuló és fejlődő piac, amely kockázatos, ezért a nagyok még várnak. Az említett tanulmány szerint a térség-közeli osztrák bankok – az Erste és a Raiffeisen – azok, amelyek eredményesen vették az akadályokat, és lehet, hogy néhány év múlva az ők felvásárlásával próbálnak bejönni világméretű nagyok.

Bár a román bankpiac erőteljesen fejlődik, nemzetközi mértékkel mérve azonban még mindig kicsi, s bár ez az egyik leggyorsabban fejlődő szektora a román gazdaságnak, mégis számos fejletlenséget mutat.

Ha megvizsgáljuk a bankrendszer helyzetét, azt látjuk, hogy nagyon sok szereplő van ezen a piacon. Ez a piac kockázatát növeli, és várható, hogy előbb-utóbb egy koncentrációs folyamat megy végbe. Sokan azt hitték a múlt év elején, hogy 2002 a bankkoncentráció éve lesz a román piacon, de nem ez történt. A szegmentáció, ami most jellemzi ezt a piacot, mindenképpen az egyik kockázati forrás, de az elmúlt évben több kockázati tényezőt is próbált a Nemzeti Bank kordában tartani. Volt például a bankszektorban egy olyan banki tevékenységet végző csoport, a hitelszövetkezetek csoportja, amely nem banki törvények alapján működött. E kérdés

megoldása után a tőkemegfelelési feltételeket a Nemzeti Bank megszigorította, és tovább szigorítását deklarálta, emiatt számos kis banknak ebben az évben gondot okoz a tőkenövelést végrehajtani; ez is egy olyan tényező, amely kényszeríteni fogja a koncentrációt.

Ha megnézzük azt, hogy milyen változások történnek a bankrendszerben, akkor néhányra mindenképp felhívnam a figyelmet. Az egyik, a növekvő formalizáltság, az egész bankrendszerre jellemző. A szabályozottság erősödik, amely azt a célt szolgálja, hogy megfelelően gyors és biztonságos döntéseket lehessen hozni. A külföldi bankok döntésmechanizmusát vizsgálva azt látjuk, hogy ez a formalizáltság jelentősen megnőtt, vannak egészen nagy külföldi bankok, amelyek fiókokat nyitnak, olyanokat, amelyeknek tulajdonképpen nincs is a hitelezés területén döntési hatáskörük. Pontosan azért, mert nagyon szigorú rutinokra vannak a belső szabályok felállítva, amelyek a hagyományos döntési mechanizmust megváltoztatták. Az egyik ilyen változás azt a célt szolgálja, hogy a döntések jelentős részét regionális központokban hozzák meg. Ez egyfajta EU-elvárás, és valószínűleg ebben az irányban fog elmozdulni a román bankokon belüli döntéshozatali mechanizmus átalakítása is. A regionalizáció ezek szerint várható és valószínűleg elkerülhetetlen azokban a bankokban, ahol nagy a hálózat mérete.

Mi várható még a román bankrendszerben?

A következő egy-két évben még tovább fog fejlődni. Várható a gyorsan növekvő szektorokra jellemző szerves fejlődés, valamint a koncentráció. Az optimisták és a kormányzat azt várják, hogy újabb külföldi szereplők lépjenek be, és számításba jönnek ezúttal a nyugat-európai bankok.

A kormányzat továbbá azt reméli, hogy a bankrendszer hatékonysága javulni, biztonsága pedig nőni fog. Ha megvizsgáljuk a Nemzeti Bank intézkedéseit, akkor azt látjuk, hogy miközben egy kisebb deregularizáció ment végbe Nyugat-Európában, itt pont egy ellenkező folyamat zajlik. A külföldi tanulmányok úgy értékelik, hogy a bankrendszer biztonsága nő, és ezt többnyire a Nemzeti Bank határozott intézkedéseinek tulajdonítják. A román bankpiac fejlődésére tehát jó eséllyel számíthatunk, és ez a piac egyre vonzóbb lehet.

Bankok átszervezése Romániában

M A R C C A N I Z Z O ¹

A romániai bankok átszervezését bemutató alábbi tanulmány értékét rendkívüli mértékben növeli, hogy a szerző nem román állampolgár, 10 éve dolgozik Romániában, így a tanulmányában megismerhetjük, hogy miként látja egy idegen szakember bankrendszerünk átszervezését.

Köszönöm a lehetőséget, hogy ma Önök előtt beszélhetek. A banki átszervezés olyan gazdag téma, amelyről egy hétig kellene beszélgetnünk ahhoz, hogy megfelelően minden kérdését lefedjük.

Nem szeretnék ismétlésekbe bocsátkozni, de ahhoz, hogy az átszervezést a megfelelő kontextusba helyezhessem, fontos megérteni azt, hogy mi történt az előző években a romániai bankrendszerben. A kezdetekben, 1990-től, a banki szektornak „újja kellett születnie”. Arról a folyamatról beszélek, amely által a banki szektor fejlődni kezdett egy pár állami bank létezésének szintjéről a magánbankok létesítéséig, amelyek közül mindegyiknek megvolt a saját funkciója.

Az átszervezés bármelyik fejlődési szakaszra érvényes, az állami bankokban még a privatizáció megkísérlése előtt beindultak ennek folyamatai. Ez minimálisan azt jelentette, hogy a bank megváltoztathatja nevét, hogy felismerhetőbb legyen (pl. Bancorex), vagy különleges éves beszámolókat bocsáthatott ki, hogy ezáltal megerősítse szervezeti vonzerejét.

Tekintettel arra, hogy 1992 óta sokat tartózkodtam Romániában, sok érvet hallottam az állami vállalatok (nem csak bankok) privatizációjának halasztgatása mellett, ezzel szemben az átszervezést véghez lehet vinni. Az igazság az, hogy az átszervezést ritkán végzik megfelelően. A bankok esetében a kölcsönzési döntésekbe való politikai beavatkozás nagyon nehéz feladattá változtatja ezt az átszervezést. Mindenesetre fel kell ismernünk azt, hogy az átszervezést soha nem lehet véglegesíteni, ez egy véget nem érő folyamat.

Az átszervezés a privatizáció után is igen aktuális, hiszen a vevő (aki általában stratégiai befektető) bevezet egy programot, amely által beilleszti a felvásárolt bankot a saját rendszerebe és folyamataiba. Erre egy korai példa itt Romániában a Société Générale és a Banca Româna de Dezvoltare (BDR). A BRD átszervezése hosszú (és állítólag nehéz) folyamat volt, ami egy kisebb francia bankárhadsereget szükségeltetett az átvétel véglegesítéséhez. Paradox módon egyes szempontokból a már létező Société Générale fiók dolgozói úgy érezték, hogy inkább ők kell alkalmazkodjanak a BRD rend-

szerehez, mint fordítva. Tehát a vásárló és a felvásárolt szervezetek közötti hatás kölcsönös lehet.

A magánszektori tranzakciók esetében, ahol bankok adásvételéről van szó, egy hasonló átszervezési folyamat történik, mivel a felvásárolt banknak be kell fogadnia a vásárló bank politikáit, szervezeti értékeit, és lehetőleg a szervezeti kultúráját is.

Ez érthető, mert eddig semmi sem volt független operációs entitásként megszervezve. A Bancorexé volt a teljes külkereskedelem, és csak egy kis rész a hazai üzletágakból, miközben a bankok többsége egy-egy szűk gazdasági szektorra szakosodott. Azonkívül, hogy mindegyik banknak a saját szakterületén kívül diverzifikálnia kellett volna, egyikük sem rendelkezett független finanszírozási forrással. A finanszírozás a CEC-en keresztül jött, ami a lakosság megtakarított pénzét gyűjtötte be. A lakossági ügyletekre való összpontosítás még ma is azt a kívánságot tükrözi, hogy a finanszírozási forrásokat közvetlenül a lakosságtól biztosítsák, mivel a lakossági bankok tevékenységei általában többletforrásokat eredményeznek. Ezzel szemben a „nagybani” banki ügyletek (vállalatokkal való üzletelés) tipikusan forrásdeficitet eredményeznek a vállalati kölcsönzések miatt.

Ily módon nagyobb figyelemmel, optimálisabban dolgozták ki a bankok mérlegeit, az aktívákat és passzívákat, a futamidejüket (elhelyezések és kölcsönök vagy betétek és bankközi hitelek), és természetesen a valuták szerint vezetve. Ráadásul az 1990-es évek közepén kezdett világossá válni, hogy egy nagyobb konkurencia mellett (emlékezzünk vissza, az idegen bankok ilyenkor kezdtek megjelenni a román piacon) szükség volt a tevékenység „fókuszálására”. Elismertté vált az az eszme, hogy egy bank sem végezhet mindent, bárkinék, hanem a vevőszegmensekre és a termékek skálájára vonatkozó prioritások és üzleti hangsúlyok fogják eldönteni a sikert a középszerűségtől, vagy akár a bukástól.

Zárójelként: nem létezik olyan bank a világon, amely minden szolgáltatást mindenkinek felajánlhatna. Az 1980-as években például a Citibanknak volt egy olyan törekvése, hogy globális pénzügyi szupermarketté váljék, viszonteladói és befektetési banki szolgáltatásokat nyújtva az európai és észak-amerikai multinacionális vállalatoknak, kölcsönöket adva az ázsiai kis- és középvállalatoknak, és ugyanakkor jegyzőlogokat és hitelkártyákat adva a szingapúri és brazil háztartásoknak, to-

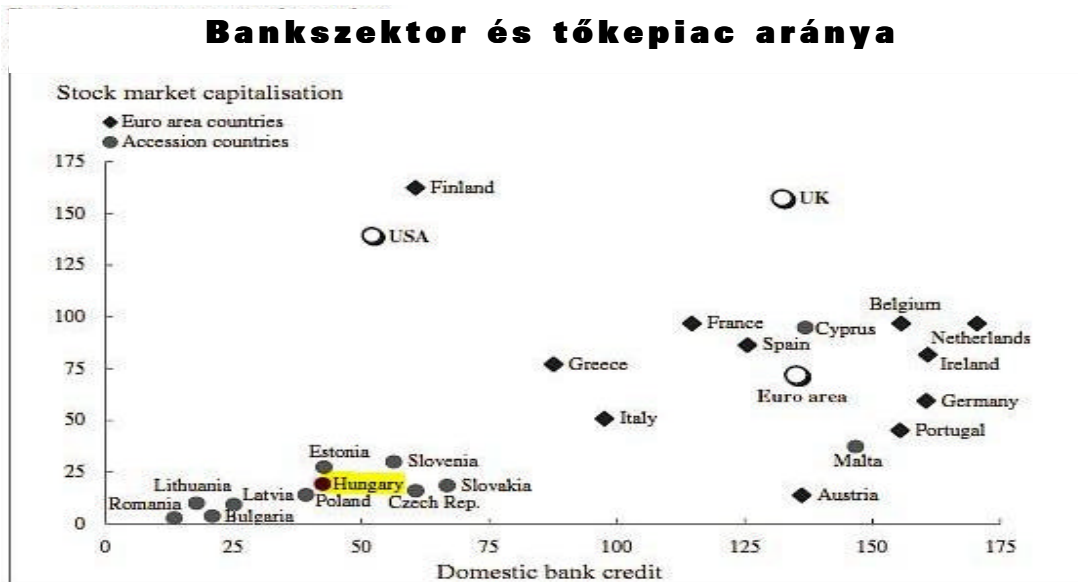
¹Marc Cannizzo vezető partner az Osprey Capital-nál, amely egy Dél-Kelet-Európában működő pénzügyi tanácsadó és magán befektetési cég. Romániába jövele előtt, ahol már tíz éve él, M. Cannizzo tíz évet Nyugat-Európában, a Citibank-nál dolgozott. INSEAD MBA diplomával rendelkezik.

vábbá a biztosítási piacra is behatolva. Ez a diverzifikáció egyszerűen vezethetné vál, és a Citibank portfóliójával kapcsolatos problémák szinte megbuktatták az intézményt. Abban az időben a Citibank az amerikai banki hatóságok felügyelete alá került, és annak ellenére, hogy megmentették, senki sem beszélt azóta egy globális szolgáltatásokat nyújtó bankról. Tehát ebből azt láthatjuk, hogy még a legnagyobbaknak is megvan a határaik, főleg a vezetési képességeket illetően.

Nemzetközi kontextus

Nemzetközi szinten a sokat emlegetett banki szektor globalizációja az, ami a bankok átszervezési folyamatát irányítja, a pénzügyi piacok liberalizációjának eredményeként, ami arra kényszeríti a bankokat, hogy a határokon túl is nézzenek új üzleti lehetőségek után. Érdemes figyelemmel követni ezt a folyamatot, hiszen a romániai bankok is ki lesznek téve

Bankszektor és tőkepiac aránya

Romániában ma olyan bankokat látunk, amelyek piacukat annak függvényében határozzák meg, hogy miben szeretnének jók lenni. Egyesek a magánszemélyekre és nagyvállalatokra összpontosítanak, míg mások a kis- és középvállalatokra vagy a kiskereskedelemre. A stratégia az egyes bankok szintjén most nagyon fontos!

Egy pár szót mondanék a GDP növekedése és a banki szektor fejlődése közötti viszonyról: a banki szektor még akkor is növekedni fog, ha a GDP csökkenne, egyszerűen azért, mert a bankok jelenlétének szintje (a háztartásokban) még mindig aránylag alacsony, tehát fejlődésre még sok hely van.

A bankok általában hajlamosak az úgynevezett csordaszellemre (tömegutánzásra). Ebben a pillanatban úgy néz ki, hogy az összes bank fogyasztói cikkekre szeretne hitelt adni. Az ingatlanpiacon, amely szintén villámgyorsan fejlődik, egyes személyek megkérdőjelezték azt, hogy a törvényes keret elég védelmet nyújt-e a bankok számára.

Miközben a betétek stabilitása egyike a bankok folyamatos problémájának, a tőkepiacok fejlődése idővel további hosszú távú finanszírozási forrást fog nyújtani a bankok számára. Itt érdemes kihangsúlyozni, hogy Románia egy érzékelhető minimális tőkeigényű politikát folytatott, másképp, mint például Oroszországban és Szlovákiában, ahol a múltban az emberek kisebb bankokba tették pénzüket, amelyek gyorsan el is tűntek.

ezeknek a hatásoknak az EU-csatlakozás következtében. Ezt a változási folyamatot megerősíti a technika haladása, ami át alakította a banki szektort.

A megtérülési ráta növekedése a nyugat-európai nemzetközi bankok esetében átlagban felére csökkent arról a szintről, ahol tíz évvel ezelőtt volt, és a banki szektor konszolidációs folyamaton ment keresztül a fejlett gazdaságok kapacitás-többleteinek eredményeképpen. Az ismert, hagyományos nevek fúziója közvetetten volt látható Bukarestből, ahogyan a Manufacturers hannoveri ága Chemical Bankra, majd utána Chase-re cserélte nevét.

Nem meglepő az, hogy egyenes kapcsolat van a banki szektor jövedelmezősége és egy bankpiac koncentráltasága között: minél kevesebb kézben koncentrálódik az összes banki eszköz egy piacon, annál nagyobb lesz a tőke megtérülési rátája, amit ezek a bankok érzékelné fognak. Nagyobb koncentrációt és magasabb megtérülési rátákat a következő országokban lehet megfigyelni: Svédország, Norvégia, Egyesült Királyság és Hollandia, miközben az alacsonyabb koncentráció és megtérülési ráta a spanyolországi, svájci, franciaországi, olaszországi és németországi piacokat jellemzi.

Svájci esetében az UBS (Union Bank of Switzerland) és az SBC (Swiss Bank Corporation) közötti fúziót abból a szempontból vizsgálták meg, hogy milyen hatással lesz a svájci pi-

aci versenyre nézve. Az UBS fő érve az volt, hogy mivel a nemzetközi piacon túl sok a bank, szükségessé vált a bankok számára, hogy javítsanak az általános versenyképességükön, megerősítve hazai piaci helyzetüket. Most, hogy az UBS domináns pozíciónak örvend a svájci piacon, egyesek azt hihetnék, hogy a lakossági ügyfelek helyettesítik a bankok tevékenységeit olyan piacokon, ahol kapacitástöbblet van, és ahol a jövedelmezőség nyomás alatt van. A kapacitástöbblet definiálása a piac definiálásától függ.

A fúziók pozitív oldalainak megvannak a határai: egy kutatás, amely nincs a bankokra leszűkítve, kimutatja, hogy a vállalati felvásárlásoknak több mint fele nem mutathat fel pozitív eredményeket. A remélt „szinergia” helyett ezek a tranzakciók tulajdonképpen értéket rontanak, ahelyett, hogy értéket teremtenének a részvényesek számára, lévén, hogy a felvásárló általában többet fizet a kelleténél azért, hogy a felvásárolt ellenőrzését biztosítsa. A legtöbbet általában a felvásárolt vállalat részvényesei nyernek, és nem azok, akik a cégösszeolvadásokért és felvásárlásokért megnyerik a honoráriumokat a Wall Street-en!

Egy másik válasz a növekedésre és jövedelmezőségre gyakorolt nyomásra nyugaton az, hogy a bankok Közép- és Kelet-Európába jöttek új üzleti lehetőségeket keresve. Az osztrák bankok jó példát mutatnak erről a tendenciáról, és jövedelmezőségük jelentős része most már a fejlődő piacokról származik. A Keletre való expanziós stratégiájuk most gyümölcsözők.

Miért talál olyan nehezen vevőket a Román Kereskedelmi Bank? Ennek egyik okát már említettük. Egy bank átszervezésének folyamata, főleg egy állami banké, nagyon nehézkes, és nem nagyon létezik a jelen pillanatban túl sok olyan bank, amely hajlandó lenne elkötelezni erőforrásait a BCR integrálása mellett. Annak ellenére, hogy az erőforrások mennyiségét, amelyek egy sikeres felvásárláshoz szükségesek, a felvásárlók általában alábecsülik, a BCR esetében számításaik helyesekké bizonyulhatnak.

A konszolidációnak megvannak a határai. A romániai piacon elővigyázatosnak kell lennünk, amikor „többletkapacitásokról” beszélünk. Egyesek azt mondják, hogy Romániának túl sok bankja van. Ezt kontextusba kell helyezni. Ha a multinacionális piacról beszélünk (az úgynevezett „blue chips”-ek, első osztályú értékpapírok), mint vásárlói piac, Bukarest tényleg túlszűfolt a bankok szempontjából. Ha a másik végletet nézzük, a kis- és középvállalatoknak nyújtott szolgáltatások provinciális szintjét, akkor Románia valószínűleg gyengén van ellátva bankokkal. Ez ad magyarázatot arra, hogy miért fog továbbra is új játékosokkal bővülni ez a piac.

Egyéb nemzetközi tendenciák

Egyre több bank különíti el egyes szolgáltatásainak árazását, úgy, hogy a szolgáltatásaik valós költségei egyre inkább kimutathatóvá és kompenzálhatóvá váljanak. Sok bank az „out-sourcing”-hoz folyamodik: olcsóbbnak találják azt, hogy független vállalatok kezeljék az általuk kibocsátott hitelkártyákat. Az out-sourcing még olyan területeket is lefed, amelyek normális körülmények között az üzlet fő funkcióinak számítanak. A Deutsche Bank, az ABN-Amro és az UBS végzik el a kisebb amerikai regionális bankok valutaügyleteit, mivel ezek költségesnek tartják egy saját valutakereskedelmi osztály fenntartását. A vevő nem veszi ezt észre, de a vásárlási vagy eladási utasítás egyenesen egy UBS feldolgozási központba megy, például egy bankközi ügylet rendezésének ügyében. A vevő a konfirmálást a helyi banktól kapja meg. A külföldi bankokat azért preferálják, mert a helyi bankok nem akarnak a Citibank-tól vagy más nagy amerikai banktól „outsourcingolni”, mert attól félnek, hogy ezek átvehetnék vevőiket.

A múltban a bankok az információs-technológiai (IT) rendszerük fejlesztését intézményen belül valósították meg. Napjainkban ezeknek a műveleteknek nagy része külső beavatkozással van megoldva. Ezt a módszert alkalmazta a Raiffeisen Bank is Romániában. Íme egy romániai IT-fejlesztéssel kapcsolatos példa: az átszervezés elmúlt időszakában a romániai bankok hajlamosak voltak nagy összegeket befektetni drága IT-rendszerekbe, anélkül, hogy egyelőre jól meghatározott stratégiára alapoztak volna. Ez pontosan olyan, mint egy drága sportautót vásárolni, amivel Bukarestben száguldhatsz. Néha egy Dacia sokkal könnyebben tud végigmenni egy gödrös úton, mint egy Porsche. Egy személy normális körülmények között nem vásárol egy olyan drága dolgot, amiről nem tudja, hogy mire és hogyan használhatja. Ez igaz a romániai bank IT-rendszerére is. Egyes bankok rendszereit teljes mértékben kicserélték vagy kibővítették, miután a bankot privatizálták, jelentős változás történt a stratégiájában vagy új stratégiát fejlesztett ki.

Ellenállás az átszervezésre

A bank egy hagyományos vállalkozás. A veleszületett konzervativizmus késlelteti és gátolja az átszervezést és az innovációt. Ironikus módon, a banki törvénykezés is nagymértékben gátolja az innovációt.

Az Amerikai Egyesült Államokban a bankrendszer modernizációja nagyon lassú folyamat volt. Egy amerikai személyt az 1970-es években megkérdeztek, hogy mi volt a legfontosabb változás, amit 40 éves banki munkája során tapasztalt. A felelet az volt, hogy bevezették a légkondicionálást a bankba.

John Reed a Citicorp-tól arról híres, hogy ő vezette be a „back office” átszervezést. Egy mérnök a MIT-től, áttekintve és összehasonlítva egy bank és egy gyártó cég működési folyamatát, racionális intézkedéseket tett, amelyek segítségével a főleges költségeket megszüntette. Ezek az intézkedések, a pénzpiac liberalizációjával együtt, közrejátszottak a szabályozó korlátok csökkentésében, így az átszervezés a piaci verseny függvénye lett.

Hagyományosan a bankok egészen impozáns intézetek voltak, tele magas márványoszlopokkal, akárcsak a templomok. Nemrég, amikor az Abbey National (jelzálogbank) egyik kirendeltségében jártam, azt gondoltam, hogy a Starbucks kávéházba tévedtem. Baloldalt kávézóasztalok voltak elhelyezve, miközben a terem hátulso részében banki alkalmazottak fogadták a klienseket. Ez a bank-kávéházlánc közötti partnerségre példa.

A bankfúzió fásztó folyamat, két különböző vállalati kultúra válik eggyé, még akkor is, ha a két intézmény ugyanaból az országból való. Ennek azonban előnyei is lehetnek: az UBS és SBC esetében a szakemberek megfigyelték, hogy olyan átszervezési intézkedéseket hoztak, melyeket biztosan nem tettek volna meg, ha a fúzió nem történik meg.

A munkafolyamat és szokások változtatása nagyon bonyolult, mivel gyakran nem gondoljuk át, hogy miért teszünk bizonyos dolgokat, vagy nem vesszük figyelembe azt, hogy azok az intézkedések, amelyeket hozunk, nem működőképesek hosszú távon. Emiatt az átszervezésnek folyamatosnak kell lennie egy intézmény keretén belül.

A gondolkodásmód megváltoztatása

Az átszervezés vizsgálatában az utolsó pont: amiről valóban beszélünk, az a gondolkodásmód megváltoztatása, így megérthetjük és megváltoztathatjuk saját viselkedésünket. Ez természetesen minden vállalkozásra jellemző, nem csak a bankokra. Befolyásolja a belső munkamenetet, a magatartást az ügyfelekkel, és nem utolsósorban kielégíti a tulajdonosok elvárásait.

Néhány hónappal ezelőtt a nemzetközi sajtó közölte, hogy az amerikai tőzsdei felügyeleti hatóság (SEC) tíz amerikai nagy bankot bírságolt meg közel 1,4 billió USD értékben. Ezeket a bankokat azzal vádolták, hogy érdekkonflik-

tusba kerültek amiatt, hogy információkat használtak fel bizonyos cégekről, melyek az ügyfeleik voltak, vagy remélték, hogy az ügyfeleik lesznek.

Érdekkonfliktusok a kereskedelmi bankoknál is létrejöhetnek. Bizonyos intézkedések, melyek nem feltétlenül az állami bankok keretében történtek, konfliktust váltottak ki a betétesek és a tulajdonosok között, főleg abban a helyzetben, mikor a menedzsment köteles volt bizonyos téves okok miatt kölcsönt adni cégeknek, az óvatossági határoktól eltekintve. Annak az okai, hogy elfogadják a magas kockázatot, lehet a politikai beavatkozás, a pénzügyi ösztönzés vagy éppen az erőteljes piaci verseny, ami arra kényszeríti a bankokat, hogy rendkívüli kockázatokat vállaljanak. Függetlenül attól, hogy a tevékenység törvényellenes, vagy egyszerűen inkompetens (a különbség fontos morális szempontból), az eredmény ugyanaz: pénzügyi veszteség a részvényesek és esetleg a betétesek számára.

A vállalati kormányzás a vezetőség és részvényesek közötti komplex kapcsolati és viselkedési rendszerre vonatkozik, valamint arra a rendszerre, amely szerint a vezetőség dolgozik, vagy amely szerint dolgoznia kellene a vállalat tulajdonosainak érdekében. A folyamatok és a döntéshozatal átláthatósága egy jó vállalati kormányzás és egy professzionális viselkedésmód biztosításának alapvető összetevői. Egyike azon dolgoknak, amelyeket mi gyakrabban megfigyelünk különböző országokban, az a részvényesek, a vezetők és a vezető bizottságok ellen indított perek sokasága. Egyike a kedvenc témáinknak a menedzserek kompenzációs rendszere (pl. fizetések és bónuszok), beleértve a vezetők részére szánt részvényopciók helyes használatát (és elkönyvelését). Tehát nagyon sok olyan szempont létezik, amelyeknek kiemelt relevanciájuk van a vállalatok vezetési módjával kapcsolatosan, beleértve a bankokat is.

Végül, a vállalati szociálisan felelős viselkedésmód, (corporate socially responsible behavior-CSR) egyre inkább fontosabbá válik a bankok számára, úgy az Egyesült Államokban, mint Európában is. Nemrég a szakirodalom olyan bankokra is utalt, amelyek a vevőiket a CSR szempontjából is felméri, mint például a környezettel szemben tanúsított gondoskodás, jó munkaviszonyok, stb. Egyesek cinikusak lehetnek, és azt mondhatják, hogy a bankok ezt csupán PR-politikájuk részeként teszik, viszont annak eldöntését a jelenlétükre bízom, hogy az ilyenfajta viselkedésmódnak van-e jó üzleti háttere is. Jó üzleti gyakorlatok erősíthetik a hírnevet, ami nagyon fontos egy bank szempontjából. Ez hosszú távú pénzügyi bevételeket is eredményezhet.

Változások a magyar bankrendszerben az elmúlt 25 évben

T E R T Á K E L E M É R ¹

A tanulmány bemutatja a magyar bankrendszert nemcsak az időtengely mentén végbemenő fejlődésében, hanem keresztmetszetében is, vagyis párhuzamba állítva más országok bankrendszerével, mivel – a szerző véleménye szerint – egy dimenzióban szemlélve nem ragadható meg teljességgel egy ország bankrendszerének huzamosabb idő alatt megvalósult fejlődése.

Mindenekelőtt köszönetet mondok a Romániai Magyar Közgazdász Társaság Ifjúsági Frakciójának „A fejlődő gazdaságok bankrendszerének modernizációja” konferenciájára történő meghívásért. Nagy öröm számomra, hogy az itteni ifjú közgazdászok érdeklődést tanúsítanak a magyarországi pénzügyi szektor iránt. Azt pedig megtiszteltetésnek tartom, hogy jeles romániai és külföldi szakemberek körében szólhatok a magyar bankrendszer negyedszázados fejlődéséről.

Először is néhány számmal szeretném bemutatni a magyar bankrendszer, tágabban a pénzügyi szolgáltató szervezetek, biztosítók, brókerek, pénzügyi tanácsadók, takarékszövetkezetek méretét és fejlődését:

	1998	1999	2000	2001
Szervezetek száma összesen	1841	2530	2982	3138
Ebből				
<i>Jegybank</i>	1	1	1	1
<i>Szakosított pénz és hitelintézetek és egyéb speciális szervezetek</i>	13	14	12	13
<i>Kereskedelmi bankok</i>				
<i>Biztosítóintézetek</i>	21	22	23	25
<i>Szövetkezeti hitelintézetek</i>	234	219	199	192
<i>Egyéb pénzügyi tevékenységgel foglalkozó szervezetek</i>	1540	2245	2717	2879

Az adatokból kitetszik, hogy a pénzügyi szolgáltatást végző szervezetek száma szakadatlanul nő, csupán a bankok és a takarékszövetkezetek száma csökken. Előadásomban a magyar bankrendszert természetesen nemcsak az időtengely mentén végbemenő fejlődésének felvázolásával igyekszem bemutatni, hanem keresztmetszetében is, vagyis párhuzamba állítva más országok bankrendszerével, hiszen csupán egy dimenzióban szemlélve nem ragadható meg teljességgel az elmúlt időszak fejlődése. Előadásom mottójául az idén elhunyt amerikai író, Jean Kertről származó szellemes szállóigét választottam: „A sikernek nincsen receptje, de sokat le-

het tanulni a hibákból.” Úgy gondolom ugyanis, hogy a magyarországi sikerek receptje nem biztos, hogy másutt is alkalmazható, mert a sikernek mindenki számára egyéni receptje van, ám a kudarcokból bizonyára sokat lehet tanulni.

Egy kis történelmi visszatekintés

1947–1948 folyamán az akkoriban mintegy 100 bankból álló magyar bankrendszert az államosítások és az összeolvasztások révén szovjet mintájú monobankrendszerre „gyűrték össze”. Négy évtizeddel később ezt a rendszert kellett fájdalomtól és kudarcoktól sem mentes módon visszaalakítani. Az a szovjet típusú bankrendszer ugyanis, amely valamennyi egykori szocialista országban működött, teljességgel alkalmatlannak bizonyult arra, hogy a piacgazdaság elveivel együtt tudjon élni, hiszen nem adott kellő teret a fejlődésnek és a versengésnek. Nem véletlen, hogy a bankrendszer szerkezetében 1979–1986 között véghezvitt első változásokat a világpiacon olajárrobbanásnak a szocialista országokba is

„begyűrűző” következményei kényszerítették ki. Az olajárrobbanásra adott hibás gazdaságpolitikai válasz következtében a Magyar Népköztársaság 1978 végére olyan súlyos eladósodottságba sodródott, amely mellett a gazdaság működéséhez nélkülözhetetlen konvertibilis elszámolású behozatal finanszírozása sem volt már lehetséges a hagyományos módon. Ezért 1979-ben megtört a jég, létrejött az első magyar-külföldi vegyestulajdonú bank, megdöntve ezzel számos, addig tabunak tartott tételt. Ezt követően hamarosan lehetővé vált a magánvállalkozások, magánkezdemenyezések térhódítása is. Hamarosan kitűnt, hogy ezt a folyamatot a

¹A szerző a Dresdner Bank (Hungária) Rt. vezérigazgatója, a Magyar Közgazdasági Társaság elnökségének és a Magyar Bankszövetség elnökségének tagja.

monobankrendszer keretei közepette már nem lehet eredményesen kiteljesíteni. Ekkortájt több olyan kis, fejlesztésfinanszírozással foglalkozó intézményt hoztak létre, amelyek a később létrejövő üzleti bankok csírái voltak, s megkezdődött a bankrendszer reformjának az előkészülete is.

A rendszerváltás küszöbén létrejött egy, a kiválóságot jelképező kék szalagról elnevezett bizottság, amelynek neves külföldi szakértők mellett a magyar jobb- és baloldal, valamint liberális oldal több, ma is tekintélyes képviselője volt a tagja. A bizottság alapos helyzetértékelést végzett, és ajánlásokat dolgozott ki a gazdasági rendszerváltáshoz. A Kétszalagos Bizottság 1990-ben napvilágot látott gazdasági programjavaslatából idézek hat olyan megállapítást, amelyek az addigra már kétszintűvé alakított magyar bankrendszer akkori hiányosságait tárják fel.

1. A pénzügyi szolgáltatásokat illetően a magyar bankszféra nemigen alkalmazkodott a hatékony pénzügyi közvetítés követelményeihez. A pénz- és tőkepiac, illetve a nekik megfelelő intézmények csak nagyon kevésbé fejlődtek ki. A mai pénzintézetek szakmai és technikai felkészültsége is elégtelen.

2. Az átalakulás előrehaladtával gyengíteni kell a viszonylag kis számú nagy kereskedelmi bank monopolhelyzetét, s tovább kell fejleszteni a kisbankok és egyéb pénzintézetek hálózatát. A bankszférát és a pénzügyi szférát meg kell nyitni a külföldi tőke előtt. Ez nem jelenti azt, hogy minden egyes magyar bankot külföldiek is megvásárolhatnak. Módot kell találni azonban a hazai és a külföldi pénzügyi közvetítők számának, tőkeerejének és szerepének növelésére.

3. Azt lehetne hinni, hogy majd a bankok megfegyvelnek a nem fizető vállalatokat. A valóságban, ha egyáltalán előfordul ilyen, akkor is csak ritkán. Ami a kényszer- vagy rejtett hitelt illeti, maguk a bankok is folyamodhatnak hasonló praktikákhoz más bankokkal vagy a saját üzletfeleikkel szemben. A bankok főképpen néhány nagyvállalattal állnak üzleti kapcsolatban, s ezek ellen nem szívesen lépnek fel. Ehhez az is hozzájárul, hogy az újonnan létrehozott bankoknak alig vannak tartalékaik.

Vegyük példának valamelyik nagy kereskedelmi bankot, az öt bank bármelyikét, amelyek az egész gazdaság hitelállományának a nagyobb részét nyújtják. Amikor ezeket a bankokat 1987-ben létrehozták, át kellett venniük a korábban megállapított követeléseket (a vállalatoknak nyújtott, fennálló hitelállományt és tartozásokat, valamint vállalati betétállományt). A szóban forgó kihelyezések jelentős részének adósságszolgálatát az érintett vállalatok jelenleg nem fizetik. Egy normális gazdaságban a bank a működésképtelen kihelyezéseit megpróbálná leírni, vagy zálogjogot próbálna érvényesíteni a köl-

csönvevő vagyonára, behajtva mindazt, amit csak tud. Ha a banknak túl sok „működésképtelen” kihelyezése volna, csődbe menne. A magyar kormány mindeddig egyetlen esetben sem kényszerített bankot a nem megfelelő kinnlevőségei behajtására vagy leírására.

4. Ezek után nem meglepő, ha a bankok rövidtávú érdekeltségük alapján cselekszenek. Ameddig az új kihelyezések segítenek megőrizni azt a látszatot, hogy a régi kihelyezések még mindig jók, a bankok mindenképpen új hitelnyújtásra törekszenek. A bankok annak a felelősségét sem merik vállalni, hogy a bérek fizetésére szolgáló hitelnyújtást megtagadják; és nemcsak azért, mert nincs olyan törvény, amely előírná nekik az effajta gyakorlat megakadályozását, hanem azért sem, mert 1987-ig az általános „szabály” volt érvényben, amely az effajta hitelnyújtást kimondottan kötelezővé tette. Végül, ameddig a bankrendszer szerkezete oligopolisztikus, a bankok jól tudják, hogy a kormány egyiküket sem engedi csődbe menni.

5. Ezek tehát azok az okok, amelyek következtében a restriktív monetáris politika egymagában nem képes a gazdaságot rendbehozni és megfékezni az inflációt. A pénzügyi politika – és általában a pénz – hatékonyságának növekedése a gazdaságban végbemenő alapvető változásoktól függ. Privátizáció révén valóságos tulajdonosokat kell teremteni. A bankokat és a termelőket a belföldi és az importverseny erősítésével, a monopóliumok szétbontásával, jobb előírások, jobb szabályok és jobb üzleti gyakorlat bevezetésével pénzügyi fegyelemre kell szorítani.

6. A magyar bankrendszer oligopolisztikus jellegét csökkenteni kell ahhoz, hogy a pénzügyi műveletek hatékonyabbakká, maguk a bankok pedig az ügyfelek igényei iránt érzékenyebbé váljanak, s hogy ezáltal nőjön a választék, s jobb és olcsóbb szolgáltatásokat lehessen kapni. A Bizottság egyes tagjai azt javasolják, hogy a hitelbankok beruházási és kereskedelmi banki funkcióit válasszák el egymástól. A bankszférába való belépést magáncégek számára is meg kell nyitni.

Nem minden tanulság nélküli az, hogy a megállapítások és javaslatok fényében az azóta eltelt időszakban milyen változások következtek be.

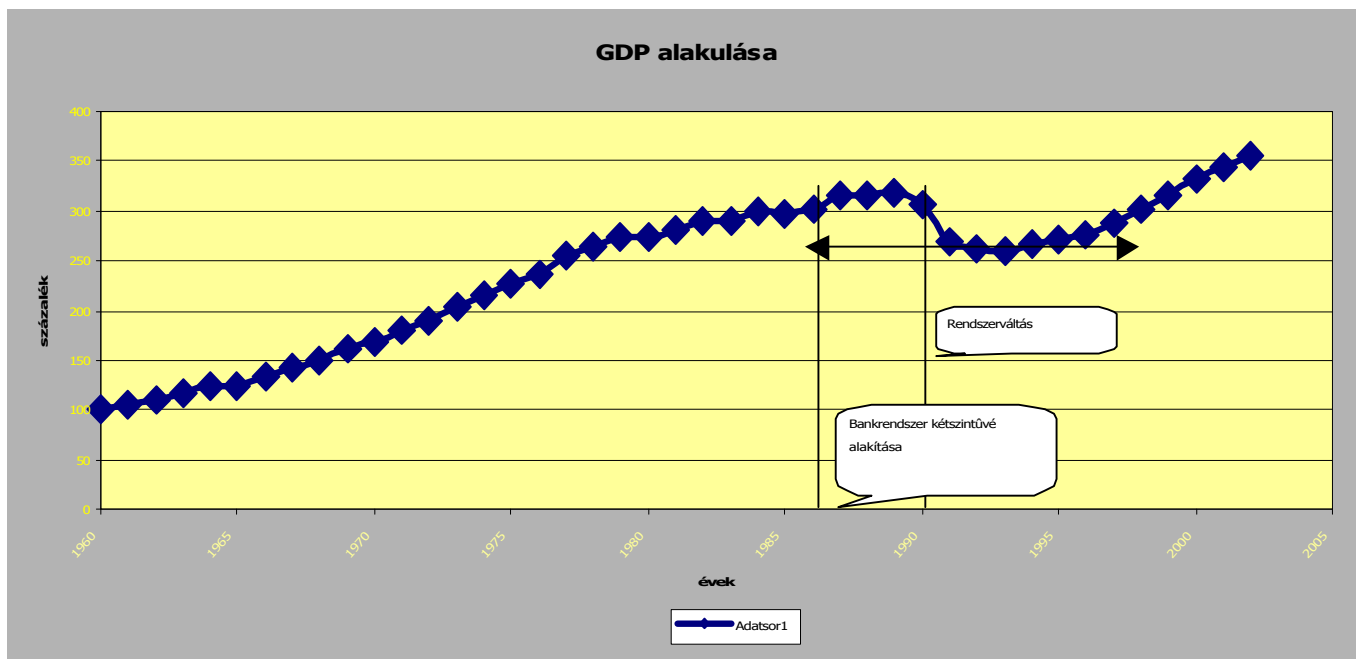
A továbbiakban ezekről a fejleményekről fogok szólni.

Ha egy pillantást vetünk a magyar gazdasági fejlődést jellemző GDP alakulásgörbéjére, akkor a grafikonból jól kivehető, hogy a bankrendszer kétszintűvé alakítása után a növekedés ismét elindult, de hamarosan viszonylag stagnálóvá vált, a rendszerváltás időpontjától pedig a gazdaság olyan mértékű zsugorodása ment végbe, ami a gazdaságot az 1975-ös fejlettségi szintre vetette vissza. Ehhez hasonló görbe jellemzi ugyanezen időszakban nagyjából valamennyi volt szo-

cialista ország gazdaságát is; a visszaesés persze kínél mélyebb volt, kínél kevésbé.

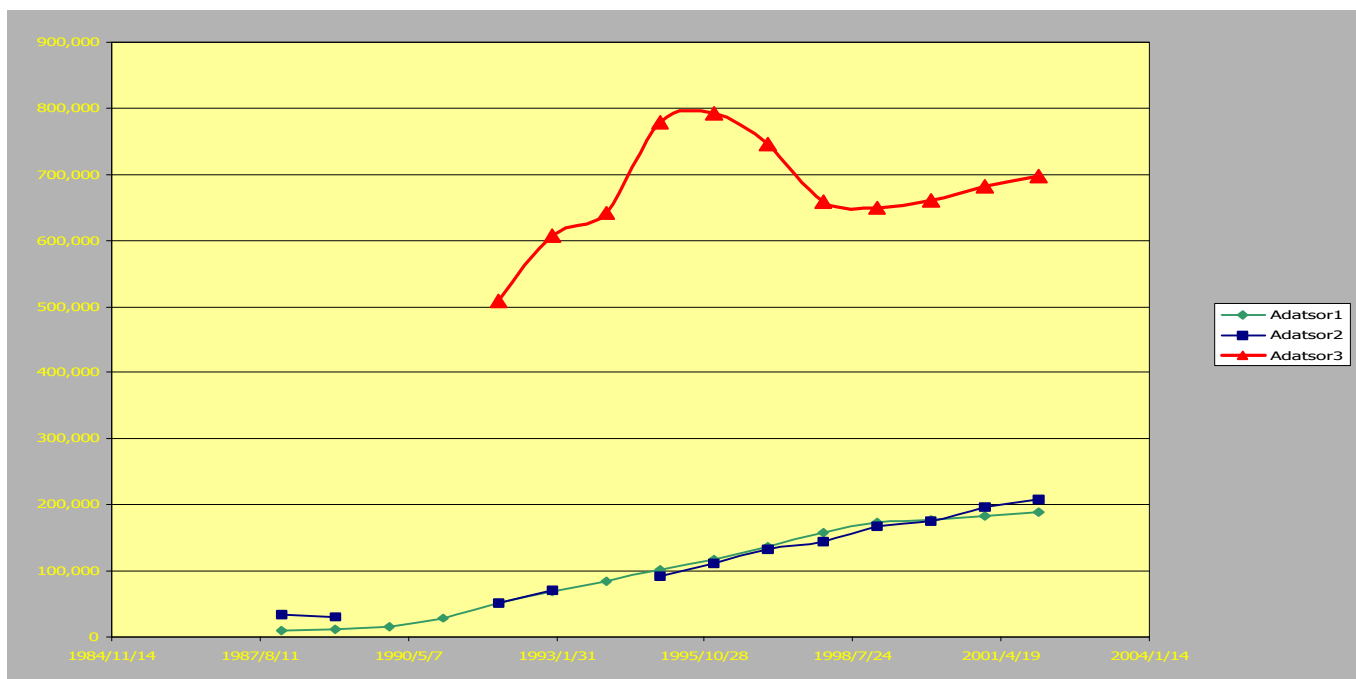
A gazdasági krízissel egyidejűleg kezdődött meg a gazdasági vállalkozások számának viharos gyarapodása. Ez a recesszió-

grafikonból jól kivehető, hogy ekkortájt sok pénzintézet jött létre; számuk 1992-ben, a válság kellős közepén érte el a csúcspontot, azóta jórészt stagnál, illetve enyhén fogyatkozik. A görbék közül az is látható, hogy a viszonylag stabilizáló-

ba kerülő piacgazdaságokban tapasztalható eltérő jelenség csak látszólagos ellentmondás, nálunk ugyanis az történt, hogy a piacaikat elvesztő és rendre összeomló szocialista nagyvállalatok állásukat veszítő dolgozói kénytelenek voltak vállalkozásba fogni. A gomba módra szaporodó vállalkozások

tűnő állapot meglehetősen mozgalmas változások eredményeként alakult ki. Az alapítások és megszűnések egyenlege a kezdetben pozitív volt, ám hamarosan negatívba csapott át, jelezve azt, hogy megkezdődött a magyar bankrendszer szervezeti konszolidációja. Ugyanez igaz a takarékszövetkezetekre is.

pedig megnövelték a bankszolgáltatások iránti igényt, hiszen mindegyiknek legalább egy bankszámlával kellett rendelkeznie, és mivel szinte mindegyikük tőkehiányos volt, abban is reménykedett, hogy hitelhez juthat a bankjától. A következő

1978-ban (a jegybankon és az Állami Fejlesztési Bankon kívül) mindössze két bank működött: a Külkereskedelmi Bank és az OTP. Azóta napjainkig 62 bank alakult, közülük fúzió révén 14 beolvadt, 12 pedig csődbe ment, fől számolták vagy

végelszámolással távozott a piacról. E változások egyenlegeként 2003 áprilisában 38 részvénytársasági formában lévő bank működik.

A táblázatból is kitűnik, hogy elsősorban a külföldi tulajdonban lévő pénzügyintézetek voltak azok, amelyek állandóan növekedtek, fokozatosan vásárolták föl vagy olvasztották magukba a megvásárolt bankokat. Az is látszik, hogy igazából 1996-tól kezdődően indult el a fúziós hullám, és azóta folyamatosan tart. A szakmai közvélemény azzal számol, hogy a fúzió útján végbemenő koncentráció a jövőben is folytatódni fog.

Most pedig vizsgáljuk meg a koncentráció jellemzőit: A koncentráció egyik leggyakrabban alkalmazott mutatója a Herfindahl-index. Az egyes bankok 2002. évi mérlegadata alapján meghatározott piacrészesedéséből számított Herfindahl-index értéke 0,091, ez pedig a harmada annak, ami azonos piacrészesedés esetén mutatkozna. A legnagyobb négy bank együttes piacrészesedése pedig nagyobb, mint a többi banké. Ez az arány egyébként több nyugat-európai országra is jellemző, sőt az utóbbi időben egyesekben ennél sokkalta erőteljesebb koncentráció ment végbe.

telezési döntések miatt, ám főként azért, mert ekkorra gyorsult fel a GDP zsugorodása, ami automatikusan magával vonta a kétségbe vagy behajthatatlanná vált, és ezért céltartalékképzést

Volt(1987)	2
Alakult	62
Fuzionált	14
Megszűnt	12
Van(2003)	38

igénylő követelések számának és értékének döbbenetes növekedését. Ha a kialakult helyzet orvoslása elmaradt volna, akkor a háztartások megtakarításainak jelentős hányada megsemmisült volna, ami hosszú-hosszú időre rengette volna meg a bankrendszerbe vetett bizalmat, valamint számos életképes vállalkozást temetett volna maga alá. Az 1992 végén végrehajtott állami garanciavállalást követően, 1993-ban került sor az adós- és hitelkonszolidációra, majd 1994-ben a bankok szavatoló tőkéjének a konszolidációjára. Bár a Horn-kormány 1995-ben lezártnak mondta a bankok konszolidációját, 1998-ban a Postabank kapcsán az állam ismét beavatkozásra kényszerült.

Beolvasztó	Beolvadó	Időpont
Hitelintézet		
Pénzügyintézeti Központ	Technova	1996
Kereskedelmi- és Hitelbank	IBUSZ Bank	1996
Mezőbank	Agrobank	1996
ING Bank	Duna Bank	1996
Konzumbank	Corvinbank	1997
Magyar Hitel Bank	ABN-Amro Magyarország	1998
Pénzügyintézeti Központ	Polgári Bank	1998
Citibank	Európai Kereskedelmi Bank	1999
Citibank	ING Banklakossági üzletága	2000
Kereskedelmi Hitelbank	ABN Amro	2000
Postabank	Pénzügyintézeti Központ	2001
BA-CA	HypoVereinsbank	2001
Lakáskassza Ltp	Otthon Ltp	2002
Lakáskassza Ltp	Fundamenta Ltp	2003

Rövid kitérő a magyarországi bankkonszolidációra és bankprivatizációra

Elsőként tekintsük át a bankkonszolidáció kérdését. A bemutatott táblázatot a Pénzügyminisztérium állította össze 1992 decemberének végén. Ekkor került sor a konszolidáció első lépésére. A számokból pontosan lehet látni, hogy igen jelentős céltartalékhányok keletkeztek, részben az elhibázott hi-

Mibe kerül a bankkonszolidáció? Magyarországon számítások szerint egy teljes év bruttó társadalmi termékének egyhatodát emésztette fel. A bemutatott összeállításból azonban az is kivehető, hogy ezzel a mértékkel távolról sem álltunk egyedül. Csehországban például – mivel ott a kuponos privatizációval (ami nem volt valós magánosítás) éppenséggel elodázták a bankok konszolidálását –, a konszolidáció teljes költsége a már jelenleg a GDP 18%-át elérő szintnél is jóval

többségre fog kerülni, egyes becslések szerint a GDP-nek akár 30%-át is elérheti majd. Lengyelországnál ez a mérték kisebb volt, mert náluk a gazdaság válsága jóval a rendszerváltás előtt bekövetkezett, amiért is a későbbiek során már nem tudott annyi kár keletkezni. Az „ázsiai tigriseknél” a legenyhébb mérték 19% volt, Thaiföldön azonban 35%-ot is elért a konszolidáció által felemésztett társadalmi termék. Látható tehát, hogy ha valami hiba következik be a bankrendszerben, akkor annak rendbetétele mindig sokba kerül.

A következő grafikon a nem teljesítő hitelek arányát mutatja: látható, hogy a konszolidációt követően azok mértéke gyors ütemben csökkent. A gazdasági válság mélypontját követően gyorsan élénkült a növekedés, a rossz hitelek aránya pedig azzal fordított arányban apadni kezdett. Világosan kirajzolódik tehát az az összefüggés, hogy akkor megy jól a hiteltelés, amikor növekedik a gazdaság, ha viszont stagnál – s most ezt láthatjuk Németországban –, akkor a bankrendszer hiába volt erős, a gazdaság deflációs, recessziós időszakba kerülése miatt a bankok sorra kényszerülnek milliárdos nagyságrendű veszteséget elkönyvelni. Egy bankrendszer sem képes tartósan többet teljesíteni, mint amit az anyaország gazdasága lehetővé tesz.

Most pedig térjünk át a privatizációra: A magyarországi magánosítás folyamatát leíró grafikonról kivehető, hogy a konszolidáció után, 1994-től fokozatosan nőtt a külföldiek térnyerése, ugyanakkor csökkent a tiszta állami tulajdon aránya. Ez a folyamat szintén nem csak Magyarországra jellemző: nálunk 2001-re a külföldi tulajdon részaránya a bankok tőkéjéből 65,5% volt, de pl. Litvániában, Csehországban ennél jóval nagyobb ez a hányad. A Romániára vonatkozó adatokból is kitérünk, hogy 2000 óta a bankrendszer tőkéjének már több mint a fele külföldi befektetőktől származik.

Magyarországon jelenleg három olyan bank van állami kézben, amely nem speciális feladatot végez. Ezek a Postabank, a Konzumbank valamint a Földhitel és Jelzálogbank. Privatizációjukra még ebben az évben sor kerül. E három bank iránt elsősorban azok a külföldi pénzintézetek mutatnak érdeklődést, amelyek már jelen vannak Magyarországon. Ez utóbbiak a vétellel magyarországi piaci részesedésüket kívánják növelni. A potenciális érdeklődők között azonban akad egy-két olyan is, aki ezt tekinti az utolsó kedvező alkalomnak, hogy piacra lépjen. Közülük is kiemelendő az olasz Unicredito, amelynek jószerint az összes többi volt szocialista országban, köztük Romániában is van leánybankja, Magyarország kivételével¹.

Melyek azok a bankok, amelyek állami kézben maradnak?

A bankkonszolidáció költségei	
Ország	GDP%-ban
Latin-Amerika	
Argentína (1980–82)	55%
Chile (1981–85)	41%
Uruguay (1981–84)	31%
Venezuela (1994–95)	17%
Mexikó (1994–95)	12–15%
Brazília (1994–96)	5–10%
Azsia	
Thaiföld (1997-)	35%
Indonézia (1997-)	33%
Dél-Korea (1997-)	20%
Malajazia (1997-)	19%
KKE országok	
Bulgária (1990-es évek)	14%
Csehország (1990-es évek)	18%*
Magyarország (1991-2000)	13%
Lengyelország (1990-es évek)	6%
Fejlett országok	
Spanyolország (1977–85)	15–17%
Japán (1990-es évek)	14%
Finnország (1991–94)	8%
Svédország (1991–93)	4,5%
Norvégia (1987–89)	4%
* még nem zárult le, elérheti a 30%-ot	

Az uniós szokványok és szabályok alapján a Fejlesztési Bank, az Eximbank, rajtuk kívül pedig csak a garanciaintézmények, ugyanis az EU-n belül állami tulajdonnal, állami háttérrel kizárólag olyan feladat végezhető, ami közös érdek, továbbá az, ami nem zavarja, nem torzítja a piaci versenyt. A magyar bankrendszer szerkezetének sajátosságairól és a külföldi bankbefektetések jellemzőiről.

A konszolidációról és a privatizációról mondottak után térjünk vissza a hazai pénzügyi szektor szerkezetének, koncentrációjának sajátosságaira.

A magyar pénzügyi piacon számos pénzügyi szolgáltatás terén meghatározó piaci ereje és jelenléte van a kialakult 22 pénzügyi csoportnak. Csoportnak tekintjük azoknak a pénzügyi szolgáltató szervezeteknek a halmazát, amelyek egy meghatározó tulajdonos köré szerveződve, annak domináns tulajdonosi és stratégiai irányító szerepe mellett tevékenykednek. A felsorolásból látható, hogy 18 csoport jött

¹Időközben kiderült, hogy az Unicredito nem jelentkezett a Postabank privatizációjára.

létre banki, négy pedig biztosítói dominanciával.

A 18 bankcsoport közül 15 külföldi tulajdonú bank köré szerveződik, s a csoporthoz tartozó pénzügyi vállalkozások (a biztosítók és a nyugdíjpénztárak kivételével) a maguk részpiacán szintén dominánsak.

A pénzügyi szektorban a bankcsoportok növekedési mutatói egyre erőteljesebbek, s a csoporthoz tartozó szervezetek a szinergiák kiaknázása miatt sokkal jobb eredményeket tudnak elérni, mint az egyedülállóak.

A külföldi tulajdon jelentős szerepére való tekintettel nézzük meg, hogy kik a legjelentősebb szakmai befektetők a térségben. A következő ábra az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank felmérése alapján mutatja be a Kelet- és Közép-Európában 2001 végéig legjelentősebb befektetést teljesítő 10 bankot. Közülük a legtöbb tőkét a belga KBC fektette be; Magyarországon a Kereskedelmi és Hitelbank van a tulajdonában. Nagyon erős pl. az osztrák Erste Bank is, amely a bolgár DSK Bank privatizációjáért folyó versenyben most veszített az OTP-vel szemben. Számottevő befektetéssel van jelen az olasz Unicredito, amelyiket azért jeleztem más színnel, mert noha a térségben a negyedik legnagyobb befektető (Romániában is van érdekeltsége), Magyarországon még nincsen jelen. Az amerikai Citibank, a holland ING, az osztrák Raiffeisen és a francia Societé Général Magyarországon és Romániában is jelen van. Ám az utóbbi a magyar piacon kudarcot vallott, és ezért kivonult. Jól kivehető, hogy a térség iránt leginkább érdeklődő bankok – a Citibank kivételével – európai, ezen belül döntően német, osztrák és francia bankok. Figyelemre méltó, hogy svájci és angol bankok nemigen tanúsítottak érdeklődést a térségben történő bankalapítás iránt.

Most pedig röviden jellemzem a bankszektornak és a tőkepiacnak a nemzetgazdaságban játszott szerepét, illetőleg egymáshoz viszonyított arányát. A nemrég csatlakozott EU-tagországokat, de a 2004-ben csatlakozó országok körét, és például Romániát is az jellemzi, hogy pénzpiacuk döntően bankorientáltságú. A tőkepiac minden erőfeszítés ellenére csekély jelentőségre tett szert ezekben az országokban. A csoportból kirí Finnország; esetében azonban nagyon bejátszott a NOKIA cég üzleti és tőzsdői sikere. Egyébként csak az Amerikai Egyesült Államokban és Nagy-Britanniában, a két nagy hagyományú tőzsdével rendelkező országban van csak igazán jelentős szerepe a tőkepiacnak, a kontinentális Európa döntően bankorientált. Természetesen a gazdasági fejlettség magasabb szintjén megnő a tőkepiac szerepe is. Ez nagyjából előrevetíti azt, hogy mi fog bekövetkezni a kevésbé fejlett országokban.

Más vetületben többnyire a mérlegfőösszegeknek a GDP-

hez viszonyított arányával szokták jellemezni a bankszektor nemzetgazdasági szerepét. Ez a mutató ugyan nem igazán tudományos, hiszen egy adott időpont állományi adatával mér össze folyó jövedelmet, ám a tapasztalatok szerint mégis karakterisztikusan jellemez egy-egy gazdaságot. Ezen index alakulását bemutató ábrán látható, hogy a kelet- és közép-európai országokban, talán Csehország egyedüli kivételével, meglehetősen alacsony ez a mutató. Ha pedig a most csatlakozó országokat jellemző mutatókat a Spanyolországot és Portugáliát a csatlakozás időpontjában leíró hányadossal összehasonlítjuk, akkor az is szemünkbe ötlük, hogy a pénzügyi szektornak a fejlettsége a most csatlakozó országokban kisebb, mint amennyi az annak idején elmaradottnak számító két ibériai országban volt. Csak remélhetjük, hogy e téren hamarosan kedvező irányú változások következnek be.

Sokak szerint az előző indikátornál pontosabb képet ad a hitelállományok nemzetgazdasági súlyának mutatója, ami a vállalkozásoknak és a háztartásoknak nyújtott hitelek év végi állományát veti össze a GDP adott évi összegével. E mutató alakulását tükröző ábrán is jól látható, hogy a térség országaiban a hitelállománynak a nemzetgazdasági fejlettségéhez mért aránya meglehetősen szerény a fejlett piacgazdasággal rendelkező országokéhoz képest. Itt is felhívom a figyelmet arra, hogy a szóban forgó arány Romániában viszonylag kicsi, ám Magyarország sem büszkélkedhet olyan szinttel, mint az átlag, vagy mint amilyen Spanyolország vagy Portugália rendelkezett a csatlakozáskor.

Ami pedig a hitel- és betéti kamatok szintjét, valamint a kamatrés nagyságát illeti, Magyarországon az infláció magasabb üteme miatt a kamatszínvonal jóval az EU átlaga fölött van, ám a vállalkozók által oly gyakran – és egy előbbi hozzászólásban is – sokallott kamatrés mértéke szinte megegyezik az EU-országokban mért átlaggal. Jellemző, hogy a kamatrések a kevésbé biztonságos és viszonylag kisméretű piacokon nagyobbak.

Hogyan minősíthető a térség egyes országaiban a pénzügyi szektor jogi szabályozására vonatkozó teljesítmény? Empirikus vizsgálatok tanulsága szerint a jogi szabályozási keretfeltételeknek megfelelőeknek kell lenniük ahhoz, hogy egészséges arányú tőkebeáramlás alakuljon ki, vagy akár egészséges bankrendszer működhessen. Magyarország e tekintetben elégedett lehet, bár nem kapta meg a legjobb osztályzatot. Ugyanakkor az is megállapítható, hogy a szabályozottság minőségét illetően a többi csatlakozó ország sem nagyon maradt el. Most pedig egy idevágó idézetet villantok fel az EU legutolsó országjelentéséből (több ugyanis a csatlakozásig már nem készült). Az érté-

kelés leszögezi, hogy Magyarországon nagyfokú jogbiztonság van, a tulajdonjogok határozottan léteznek. Az összegzés szerint a magyar pénzügyi rendszer stabil, viszonylag jól szabályozott és felügyelt. A kedvező értékelés is közrejátszott abban, hogy Magyarország végül is egyike lesz annak a tíz országnak, amelyek jövő május 1-jétől az Unió tagjává válhatnak.

kölcsönöket folyósítanak. A várakozásunk szerint jó kilátásokkal rendelkezik a lakossági bankolás (hiszen a bankok a rendszerváltás után hosszú ideig nem nagyon folyósítottak lakossági hitelt), de ígéretes a komplex szolgáltatásokat nyújtó univerzális bankoknak a perspektívája, viszont a takarékszövetkezetek és a lakástakarékpénztárak számára kisebb növekedési lehetőséget jósolnak a szakértők.

Sorrend	Bank	Ország	Mérlegfőösszeg (md EUR)	Részesedés az összes külföldi banki befektetésből
1	KBC	BE	24,3	11,3%
2	HVB/BA-CA	AT	24,6	10,0%
3	Erste Bank	AT	20,4	9,5%
4	Unicredito	IT	18,1	8,4%
5	Citibank	US	14,9	6,9%
6	Société Générale	FR	14,7	6,8%
7	ING	NL	12,4	5,8%
8	Raiffeisen	AT	11,1	5,2%
9	Intesa	IT	9,9	4,6%
10	Commerzbank	DE	7,8	3,6%

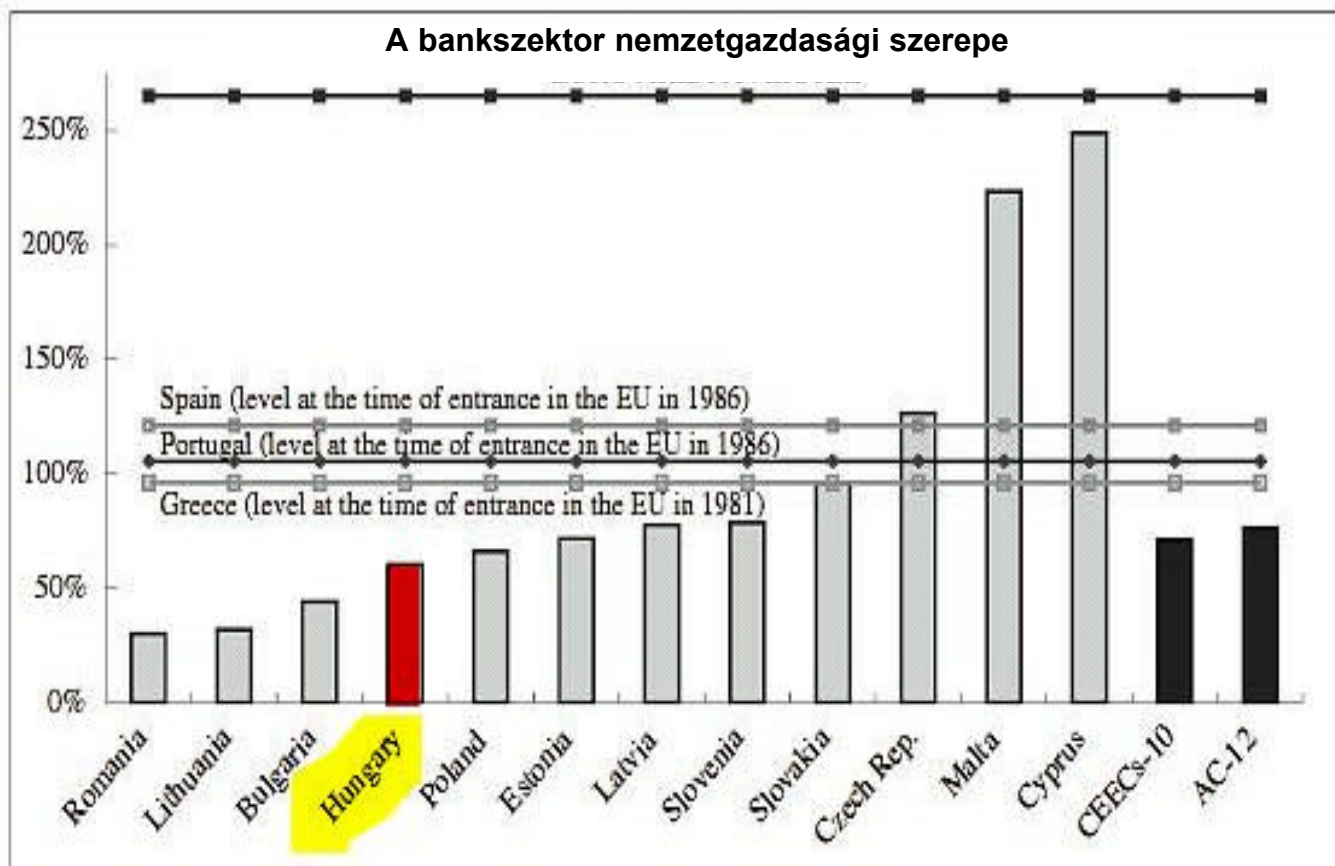
A közép- és kelet-európai országok pénzügyi rendszerének rövid értékelése, kilátások összegzése

Meghatározó jellemző a térség országainak bankirányultsága. Az is jellemző, hogy a tőzsdei kapitalizáció kicsi. Ezen belül különösen az sajnálatos, hogy a kötvénypiac terjedelme sem számottevő, ezért a vállalatok számára nem igazán reális alternatíva, hogy a tőkepiacon szerezzék be a fejlődésükhöz szükséges külső forrásokat, ehelyett a bankok kölcsöneire vannak rászorulva. Ez a körülmény azonban egyelőre nem korlátozza szükségképpen a növekedési kilátásokat. Ami viszont elengedhetetlen, az a hatékony és jól felügyelt pénzügyi szektor megléte.

A térség pénzügyi rendszereinek fényes jövőt jósoló grafikát az amerikai McKinsey tanácsadó cég szakemberei állították össze, gyors ütemű fejlődést valószínűsítve az elkövetkezendő esztendőkre. A másik grafikon pedig, amelyet a Magyar Nemzeti Bank szakértői szerkesztettek hazai bankszakértők megkérdezése alapján, azt mutatja, hogy várakozásaik szerint mely pénzügyi szervezeti típusnál milyen fejlődés várható. A felmérés szerint gyors fejlődés előtt áll a jelzáloghitelzés, amely keretében az ingatlanfejlesztésekhez 15-20 éves

A jövőre nézve melyek azok a fő kihívások, amelyekkel a magyar, de a térség más országainak bankrendszerei is szembe kell hogy nézzenek? Egyrészt nőni fog a nem-bank jellegű intézmények által támasztott verseny. Ez alatt azt kell érteni, hogy nagyon sok, eredetileg bank által nyújtott szolgáltatást (Angliában pl. hitelkártya-szolgáltatást) ma már nemcsak bank végez, hanem pl. biztosító intézet vagy hipermarket-hálózatot üzemeltető kereskedelmi cég is. Ezért, ha a dereguláció bekövetkezik, márpedig az uniós szabályozó hatóságoknak ez az egyik fő törekvése, akkor ezek az intézmények a bankok rovására tudnak terjeszkedni a hagyományosabb banki termékek értékesítésében. Erősödni fog a gazdasági és pénzügyi integráció, ami méretgazdaságossági okokból elő fogja mozdítani a bankrendszer európai méretű összefonódását, konszolidációját.

Folytatódni fog a technológiai verseny, ez meg fogja határozni a bankok szerepét. Ez a technológiai verseny hat a költségek alakulására, ugyanakkor lehetőséget teremt arra is, hogy a lemaradó bankok által hagyott részbe a nem bankok be tudjanak hatolni. A technológiai verseny hatására továbbá átalakul a bankok hagyományos szerkezete is. Az ING Bank pl. nemrégiben jelentette be, hogy Magyarországon létesít egy olyan 800 főt foglalkoztató, csúcstechnológiát alkalmazó back-office központot, amelyik a holland bank teljes európai

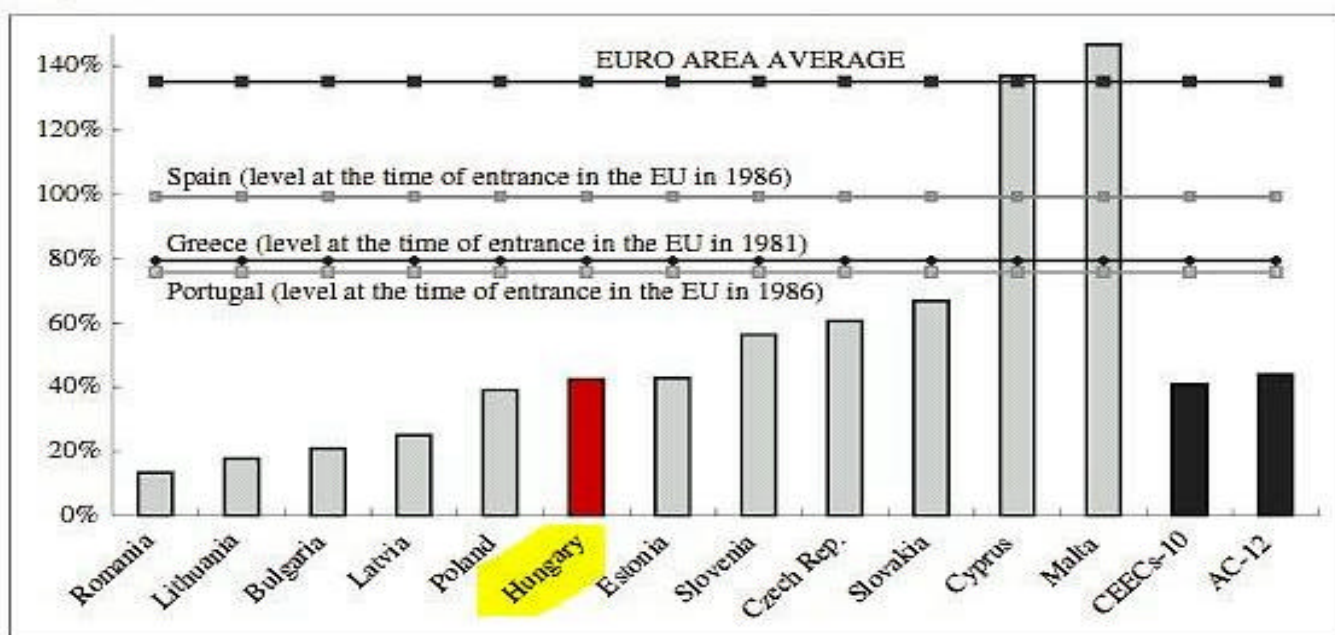

operációját Budapestről fogja támogatni. A térségben működő ING bankok és biztosítók backoffice-ainak létszáma ennek következtében lényegesen csökkenni fog, ehelyett egy budapesti székhelyű korszerű szolgáltató központ fogja feldolgozni az adatokat. (E téren az ING nem is az első, a Citibank pl. Pakisztánban dolgoztatja fel az adatokat; ezért van az, hogy a

bank ügyfeleinek hozzá kell járulniuk ahhoz, hogy személyes adatait az országon kívül kezelik.)

Az elmúlt időszak tőkepiaci botrányai és a jelentős banki veszteségek okán világszerte növekvő igény mutatkozik az átláthatóság javítása iránt, s ez Magyarországra is igaz. Ezen túlmenően a hatályos banki szabályozás

A hitelállomány nemzetgazdasági aránya

olyan jellegű, hogyha ragyog a konjunktúra napja, akkor a bankoknak is fényes eredményei vannak, ám ha a recesszió zivatara tör ki, akkor masszívan növekszik a bankok céltartalékigénye, amitől a bankok veszteségesse válnak. A szabályozás eme prociklikus jellegén változtatni, finomítani kell.

Mik lehetnek a kihívásokra a válaszok? A kivetített diákon szereplő részletesebb felsorolásból néhány fontosabbat ragadok ki. Folytatódik a fúziós felvásárlás Magyarországon is, ez feltartóztathatatlan folyamat. Ugyanakkor a megmaradó kicsi intézmények válaszképpen erőteljes szakosodásra törekednek, egy-egy szegmensben próbálnak meg többet és jobbat nyújtani, mint a nagyok, máskülönben nem tudnak előrejut-

ellenőrzés szigorítása, javítása is napirenden lévő feladat.

A várakozások szerint a korábbinál lassabban bővül az értékpapírpiac, de azért feltételezhetően Magyarországon is valamelyest növekedni fog az értékpapírosított eszközök és források szerepe. Ez abból is következik, hogy töretlenül s várhatóan erőteljesen növekszik a nyugdíjpénztárak által kezelt megtakarítások összege. Az a körülmény, hogy a bankbetétek szerény hozamot biztosítanak, továbbá mert a nyugdíjpénztárak elsősorban minősített értékpapírokba fektethetik be az általuk gyűjtött megtakarításokat, serkenteni fogja az értékpapírosítást. Ennek ellenére nem valószínű, hogy a bankok szerepe szignifikánsan csökkenne.

Végezetül: mik lehetnek a siker tényezői?

Az EBRD indexe a pénzügyi szektor jogi szabályozottságára vonatkozóan

	Bankszektor kiterjedtsége	Jogszabályok hatékonysága	Tőkepiac kiterjedtsége	Jogszabályok hatékonysága
Cseh Köztársaság	3	3-	4-	3
Lengyelország	4	3	4	4
Magyarország	4	4	4	4
Szlovákia	3	2	3	2
Szlovénia	4	3	3+	2+

ni. Tovább folytatódik a szabályoknak és szabványoknak az egységesítése is, hiszen ez fakad az Unió logikájából.

Nagyon fontos törekvés, hogy az Unión belül és az OECD tagországokban mielőbb életbe lépjen a második bázeli konkordátum. Ez a bankfelügyeleti tőkekövetelményeket megállapító egyezség a hitelkockázatok bankok általi értékelésére szab előírásokat, s a hatályos szabályoknál sokkal árnyaltabb, az egyes ügyfelekhez kapcsolódó kockázatok részletben menő önálló elemzését írja elő valamennyi bank számára. A jövőben e minősítési rendszer meglétét és minőségét fogják számon kérni a bankfelügyeleti szervek. Az ebből eredő változásoknak lesz jó meg kevésbé kellemes következménye is. A jó az, hogy sokkal árnyaltabb lesz az egyes ügyfelek megítélése, az osztályozás pedig nem lesz olyan mechanikus és sematikus, mint eddig. Ugyanakkor persze ez sokkal több munkát jelent a bank számára, az egyes ügyfelekről ugyanis az eddiginél sokkalta több adatot kell majd begyűjteni ahhoz, hogy a kockázatokat a kívánt részletzettséggel lehessen értékelni. Ám nemcsak a módszertan változtatása, hanem a felügyeleti

Vessünk egy pillantást arra a táblázatra, amely a Magyar Nemzeti Bank felmérését összegzi. Szembeötlő, hogy az ügyfélorientáltság fontosságát valamennyi bank első helyre tette. Abban sincs vita, hogy a siker fontos tényezője a bankszakemberek képzettsége. Nem véletlenül hangoztatják az amerikai bankszakértők azt, hogy: „Most important asset of a bank is its staff.” („Egy bank legértékesebb tőkéjét a saját alkalmazottai képezik.”). Csekélyke különbség mutatkozik a tőkebázis fontosságának rangsorolásában, s a rangsorolás eltérései ellenére meglehetősen egyetértés alakult ki a kockázatkezelés hatékonyságának, a technológiai fejlettség, a termék-innováció és a költségtakarékosság jelentőségének a megítélésében. Magam is úgy gondolom, hogy ezek a tényezők, ebben a sorrendben hatnak arra, hogy merre tart, s hová jut a magyar bankrendszer a következő évtizedek során.

Előadásom végén pedig bemutatom előadásom szakirodalmi hátterét, mindenekelőtt azokat a honlapokat, melyeken a téma iránt érdeklődők bővebben tájékozódhatnak az általam tárgyalt kérdésekről.

A bank-ügyfél kapcsolat: lehetőségek, kihívások

SIPOS ÁGNES ANNA¹

A dolgozat a szerző több éves banki tevékenysége során tapasztaltak alapján mutatja be azokat a jó irányban történt változásokat, amelyek a romániai bankoknál tapasztalhatók, az ügyfelekkel való kapcsolatok területén. Megállapítja, hogy kezd kialakulni hazai bankrendszerünkben is az igazi partnerkapcsolat. A dolgozat továbbá tartalmazza a jogi szabályozás területén is tapasztalható, egyre határozottabban érvényesülő, az ügyfelek jogi védelmét szolgáló javulások bemutatását.

Manapság már Romániában is sok bank között válogathat az ügyfél. Talán a választási lehetőségnek is köszönhetően, egyre inkább érzékelhető a banktisztviselők bizonyos fajta szemléletváltása, azon törekvése, hogy egy másfajta ügyfélkapcsolatot honosítsanak meg. A bank már nem az a hely, ahol megvárakoztatják és félvállról kezelik az embert, ahol pontatlan vagy csak részinformációkat szolgáltatnak az érdekeltek számára. A bank egyre inkább partner, és a kapcsolattartó személy – nevezhetjük akár banktisztviselőnek is – valódi feladata megoldásokat keresni a felhozott problémákra, és minőségi szolgáltatásokat nyújtani. Nyilvánvalóan alapvető követelmény a szakma ismerete és az ezzel kapcsolatos folyamatos továbbképzés, a barátságos, udvarias, de ugyanakkor határozott fellépés, a pozitív beállítottság, az összeforrott csapatmunka - a minőségi ügyintézés nehezen képzelhető el másképp.

Éppen ezért gondoljuk azt, hogy a banki alkalmazott élete, munkája nem mentes a közérdekű kihívásoktól – a kommunikációs készség, a mindenkori ügyfél problémáira való odafigyelés ugyanis rendkívül fontos –, és ez minden típusú bankszolgáltatásra érvényes, legyen az információszolgáltatás, számlanyitás, betétgyűjtéssel, átutalással kapcsolatos teendők, vagy a bonyolultabb ügyletek „kezelése”, mint például a hitelelemzés során kötelező együttműködés. Az elmúlt évtized tapasztalatai eléggé megrendítették a lakosság és a cégek bizalmát a romániai bankrendszerrel szemben. Ezzel kapcsolatosan kihangsúlyozhatjuk azt a határozottan pozitív trendet, amit a jogi szabályozás szintjén érzékelhetünk. Ezt a jelenséget véleményünk szerint tudatosítanunk kell ügyfeleinkben. A legfontosabb szabályozások ezen a téren a következők:

1. az 58-as számú banktörvény, melyet 1998 óta többször módosítottak, s amely a banki tevékenység alapvető követelményeit tartalmazza, és egyre szigorúbb elvárásokat ír elő a bankok részvényeseivel és vezetőségével szemben;

2. nemzeti banki előírások vannak a bankok likviditásával és fizetőképességével kapcsolatban; ugyanitt kell megemlítenünk a devizakereskedéssel kapcsolatos kockázatok kezelésére vonatkozó szabályozást;

3. a fizetőképesség előírt mutatóival és a kétes kinnlevőségek „kordában tartásával”, illetve a bank biztonságának növelésével kapcsolatos, az ügyfélminősítésre és céltartalékképzésre vonatkozó, ez év elejétől érvényben lévő szabályozás;

4. minimális alaptőke- és saját tőkekövetelményt ír elő a Román Nemzeti Bank (a továbbiakban: RNB) egyik 2002-es szabályozása, melynek értelmében 2004. május 31-ig 370 milliárd lejre növekszik ez az összeg (összehasonlításképpen az Európai Unióban a szabály minimálisan 5 millió eurót ír elő);

5. nagy szerepe van az ügyfélkockázat kezelésében annak a RNB által vezetett nyilvántartásnak, amely feltünteti a romániai bankok által folyósított, 200 millió lej fölötti hiteleket (CRB - Centrala Riscurilor Bancare). Általános jelenség, hogy a hitelosztály a bank belső szabályzata alapján köteles leellenőrizni az esetleges adós tartozásait más bankok felé, valamint ezek hitelviszafizetési fegyelmét (késedelmeket az idő folyamán).

6. ami a betétesek védelmét illeti, igaz, talán későn (a Dacia Felix és a Creditbank csődje után) született meg a Betétbiztosítási Alap működését szabályozó törvénykezés, amely értelmében a garantált összeg jelenleg 118 millió lej fölött van (betétes/bank), ezt pedig félévente igazítják az inflációs ráta függvényében. Ugyanakkor az 1998/83-as bankcsődre vonatkozó törvény alkalmazása felgyorsíthatja a csőd eljárást ezen intézmények esetében.

Az előző témánál maradva, a bank-ügyfél kapcsolat során keletkező egyes lehetőségeket kihangsúlyozva, a klasszikus bankszolgáltatásokat három nagy csoportba osztanám. A felosztás során abból indulok ki, hogy a bank alapvető tevékenységei a következők: forrásszerzés (ezen belül betétgyűjtés és letétek elfogadása); a fizetési forgalom lebonyolítása; forráskihelyezés (alapvetően: hitelnyújtás).

Mivel minden kapcsolat alapja a folyószámla és, nyilvánvalóan, a bankszámlaszerződés, ajánlatos elolvasni a bank üzleti szabályzatát (amely a bank és az ügyfél felelősségét szövegi le az együttműködés során), és átnézni a jutalék és illetéklistát. Megemlíteném, hogy hozzávetőlegesen egy éve megnőtt a kitöltendő nyomtatványok száma vagy tartalmilag

¹ A szerző a Brassói Finansbank fiókgazdátja

gazdagabb lett az előző változat, mivel az egyik RNB szabályozás leszögezi, hogy a bank köteles azonosítani ügyfeleit és ezek ügyleteit, kiemelten kezelni a kockázatos ügyfeleket, tekintettel a pénzműveletre vonatkozó törvény előírásaira.

1. Betétgyűjtés

A megtakarításait bankbetétbe fektető egyének vagy cégek/intézmények alapvetően a következő feltételeket kell figyelembe vennie:

- a. lekötési időszak (futamidő); felmondás esetén a bank folyószámlakamatot számít, mely lényegesen alacsonyabb;
- b. változó vagy fix kamatozású betét;
- c. kamatprémium folyósítása, egyes esetekben (egyre gyakoribb jelenség, érdemes odafigyelni!);
- d. készpénzfelvételi/átutalási jutalék.

2. A fizetési forgalom lebonyolítása

2.1. Fizetési módok

A hazai valuta esetében használatos klasszikus fizetési formák az átutalás, a csekk, a váltó (cambia) és a saját váltó (billet la ordin), azzal a megjegyzéssel, hogy Romániában nem igazán honosodott meg az idegen váltó mint fizetési forma, bár erre vonatkozó törvényes előírások már léteznek. A romániai bankok ügyfelei között a RNB szabályozása szerint történnek a kifizetések, újabb a Transfond tölti be a clearingház szerepét; a legfrissebb publikált anyagok szerint a romániai bankrendszer esetében hozzávetőlegesen 2 éven belül megvalósul az online átutalás.

Gyakorlatilag a kedvezményezett bizonyos összeg kifizetésére az átutalásutasítás esetén a csekket és a saját váltót beszédési megbízással nyújtja be bankjának, természetesen a számlavezető bank pontos megnevezésével. Ami a csekket és a váltóforgalmat illeti, az 1994-es RNB-szabályozások vannak érvényben, melyek az 1934-es törvényeken alapulnak. Aki sokat dolgozik e pénzügyi eszközökkel, akár mint kibocsátó, akár mint elfogadó, annak érdemes e szabályozások bizonyos cikkelyeit átböngészni.

Véleményünk szerint ennek a kérdésnek a megértésére az érdekelteknek a következő szempontokat is figyelembe kell venniük:

- a. a kitöltött csekk/váltó – és itt a saját váltóra gondolunk, mint a Romániában igen elterjedt fizetési módszerre – formailag megfeleljen az előírt követelményeknek;
- b. a csekket, a fentebb megnevezett szabályozás értelmében, a kitöltési dátumtól számított 8, illetve 15 napon belül kell fizetésre bemutatni (a kitöltés helyétől függően); az ennél későbbi időpontban bemutatott csekket komolyabb

következmények nélkül vissza lehet utasítani;

c. külön cikkely foglalkozik a bank által garantált csekkel (cec certificat), és ez nem azonos a bankkezeséssel;

d. a csekk, illetve váltó forgatásával kapcsolatos formális követelményeket ajánlatos ismerni és betartani (beszedési megbízás vagy váltóleszámlálás esetén kötelező a megszakítás nélküli forgatási lánc bizonyítása, a pénzügyi eszköz hátoldalán);

e. fedezetlen csekk kibocsátása esetén büntügyi eljárást indíthat a károsult fél, és hasonló eljárást eredményezhet a fedezet nélküli váltó.

Fontos tényező, hogy a bankok besegíthetnek az ügyfélnek egy lehetséges új partner kockázatának felmérésében, a fedezetlen csekkeknek és váltóknak (CIP – Centrala Incidentelor de Plati) a RNB által kezelt nyilvános adattára alapján, mely áttekinthetővé teszi a minden egyes kibocsátóra jellemző fizetési fegyelmet. Véleményem szerint az üzleti élet biztonságát szolgálja az, hogy újabb a legtöbb bank már számlanyitáskor leellenőrzi a cég fizetési fegyelmére vonatkozó adatait, és adott esetben nem nyit számlát egy olyan kérelmezőnek, aki gyakori bejegyzésekkel szerepel e nyilvántartásban.

2.2. Valutaügyletek

Ha a szabályozás oldaláról közelítjük meg a valutaügyleteket, jelentős liberalizációs folyamat figyelhetünk meg a kilencvenes évek elejéhez viszonyítva. Az 1997 óta érvényben lévő 3-as számú RNB-szabályzatban is fontos módosítások voltak (és lesznek), az EU-csatlakozás szellemében. Jelenleg a kurrens üzleti ügyletek (alapvetően a kereskedelmi műveletek) liberálisok. Tőkepiaci műveletek, tőke-tranzakciók terén léteznek még megszorítások, hiszen Románia kis, piaci tekintetben fejlődő ország, gyenge nemzeti valutával, magas inflációs rátával. Ezért szükséges még a RNB jóváhagyása minden, éven belüli visszafizetést feltételező hitelügylet esetén, és kötelező bejelenteni az ennél hosszabb lejáratúakat. Ezek a kötelezettségek más tőkeügyletekre is vonatkoznak! Lényeges tudnivaló, hogy valutaműveletek között csak bizonyos esetekben történhetnek külföldi pénznemben a kifizetések; végleges megállapodások előtt ajánlatos konzultálni számlavezető bankunkkal, főleg, ha jelentős összegekről van szó. A külkereskedelmi ügyletek esetében (export-import) legtöbb cég még mindig előnyben részesíti a sima átutalást. Legtöbbször nagyon jó megoldás az exportáló cégnek az előrefizetés, importáló cégnek a kereskedelmi hitel, de árnyaltabban kellene gondolkodni, hiszen ezen ügyletekre

sajátos kockázatok jellemzők: árfolyamvesztés, nem teljesítés vagy nem szerződés szerű teljesítés, fizetési késedelmek stb. Mint fizetésteljesítési formák a kockázatok jelentős csökkentésére vagy kizárására alkalmasak a garancia-ügyletek és az okmányos ügyletek.

A garanciaügyletek lényege: a bank önálló fizetési kötelezettségvállalása egy bizonyos szerződés nem teljesítése vagy részleges, nem megfelelő teljesítése esetén. Bár a nemzetközi bankgyakorlatban még nincs egységesen elfogadott szabályozás – voltak kísérletek, de a garancialevelek alapvetően a nemzeti jogrendszer alapján értelmezhetőek –, az bizonyos, hogy ez önálló, absztrakt, az alapügylettől független banki kötelezettségvállalás, amely mindig fizetésben nyilvánul meg.

Ezenkívül, ha az ügyfél megbízásából egy hitelintézet garancialevelet bocsát ki, más jelentőséggel is bír, a következők szerint:

a. közvetett bizonyíték az ügyfél teljesítési képességéről a bank mindig tüzetesen megvizsgálja a garanciakérőt, hiszen első felszólításra visszavonhatatlan fizetési kötelezettséget vállal;

b. ha a megbízó a szerződést nem teljesíti, elveszíti a garanciaösszeget – ilyenformán a bankgarancia a szerződés betartására ösztönöz;

c. abban az esetben, ha a megbízó nem teljesít, a kedvezményezett jogosult arra, hogy lekérje a garancialevelet, és a szerződésszegésből adódó veszteségeit fedezze, teljes mértékben vagy részben (ez a bankgarancia konkrét szövegtől, az adott ügylet kockázatainak valós felmérésétől függ).

A már említettek szerint az okmányos ügyletek a külkereskedelemben használatos, mondhatnánk hagyományos fizetésteljesítési formák. Nemzetközileg egységes szabályozást biztosítanak a párizsi Nemzetközi Kereskedelmi Kamara kiadványai, melyek részletesen előírják a bankok ezekkel kapcsolatos kötelezettségeit. Az okmányos inkasszóról (Documentary Collections) és az okmányos meghitelezésről (Letter of Credit, akkreditív) lenne szó; ezek komplex fizetési formák, bizonyos külföldi ügyleteknél ajánlott őket használni, mert bár aránylag magas a banki jutalék, biztonságosabbak, nagymértékben kiszűrik a kockázatokat mindkét fél számára.

3. Hitelezés

A bankhitel lényege: bizonyos összegek kölcsönadása a hitelfelvevőnek, későbbi, időben meghatározott visszafizetési kötelezettséggel; a kölcsön ára, mint tudjuk, a kamat. Az adós szempontjából a banki hitel külső finanszírozást jelent, melyet szükség szerint vesz igénybe. Számptalan osztályozás, besorolás létezik a hitellel kapcsolatban, éspedig van lejárat szerinti, cél szerinti, cash-non-

cash típusú termék, stb.

Amire kitérnék, az a tény, hogy a hitelképesség vizsgálata és ezt követően a hitelbírálat előz meg minden hitelnyújtást, és felvázolnám, mire figyelünk oda, milyen általános szempontok alapján döntünk, hiszen megkönnyíti a hitelhez folyamodó cég helyzetét, ha tudja, hogy ebben a minőségben hogyan viszonyuljon a bank számos kérdéséhez, elvárásaihoz.

Azért választottam a hitelezés nagyon tág, gazdag témájának ezt a vetületét, mert egy, kis-és középvállalatok körében 2002-ben végzett felmérés azt mutatja, hogy a megkérdezettek többsége, pontosabban 53%-a nehézkesnek, hosszadalmasnak ítéli meg a hitelkérvényezés procedúráját, és csak 17%-a van megelégedve a bank közreműködésével. Azt viszont minden hitelkérelmezőnek tudnia kell, hogy a döntés pontos előírások és reális, közérthető szempontok alapján történik.

A vállalkozás hitelképességét, nagyvonalakban, a következő szempontok alapján ítéljük meg: a gazdálkodás jövedelmezősége, a termékek értékesítési feltételei, a fizetési kötelezettségek teljesítése más hitelintézetek, szállítók, állami alapok stb. felé, a felajánlott biztosítékok minősége. Az értékelés során kötelezően elvégezzük a mérlegelemzést, és megvizsgáljuk a pénzforgalmi tervet (cash-flow), mely segít felmérni a tényleges likviditást, illetve a vállalat azon képességét, hogy minden időpontban esedékes fizetési kötelezettségeinek eleget tudjon tenni.

A legfontosabb hitelképességi mutatók, melyek megbízható képet mutatnak a vállalkozás gazdasági és pénzügyi helyzetéről, az alábbiak:

a. tőkeellátottsági mutatók

b. likviditási mutatók

c. adósságszolgálati mutatók

d. hatékonysági mutatók

e. a vállalat fejlődési trendje, a forgalom alakulása: növekedés, stagnáló üzletmenet vagy éppenséggel csökkenő eladási szám adatok.

Ugyanakkor számos szubjektív tényezőt is figyelembe veszünk, éspedig a vezetés minőségét, tapasztaltságát, a vállalat piaci helyzetét stb.

Összegezve: majd minden esetben a következő lépések szerint zajlik le egy hitelszerződés megkötése s a hitelügylet lebonyolítása:

1. előzetes tárgyalások az ügyfél és a bank között, melyek során az ügyfél körülírja hiteligenyét, megjelöli a lehetséges biztosítékokat, és felvázolja a visszafizetéssel kapcsolatos megalapozott elképzeléseit;

2. az írásbeli hitelkérelem megszövegezése, abban az esetben, ha a bankszakember úgy véli, megvannak a hitelnyújtás előfeltételei, és megállapítja, melyik hitelforma a megfelelő az adott esetben;

3. a hitelkérelem megvizsgálása, szakszerű, mélyreható elemzés;

4. hitelebíráás - visszautasítás vagy jóváhagyás;

5. hitelszerződés megkötése (alíírás);

6. a hitelösszeg rendelkezésre bocsátása, a szerződésben megszabott feltételek szerint;

7. a hitel és az adós pénzügyi helyzetének figyelemmel követése.

Ilyenformán a hitelnyújtó az adóst folytonosan értékeli, minősíti; a hitel visszafizetése pillanatáig megvizsgáljuk, hogyan valósultak meg az adós által felajánlottak, mennyire változtak meg a visszafizetésre vonatkozó körülményei, illetve hogy felmerül-nek-e az eredeti minősítést megváltoztatandó szempontok.

A jelenlegi hitelkérelembírááló módszerek nem különböznek a klasszikus amerikai gyakorlattól, mely az alábbiakban bemutatott öt tényezőt veszi figyelembe (és ezért nevezik ezt 5C-s hiteldöntésnek):

1. CHARACTER (jellem) – a menedzsmen megítélése a becsületesség, megbízhatóság szempontjából – utal a visszafizetési hajlandóságra;

2. CAPACITY (visszafizetési képesség) – az adós fizetési kötelezettségeinek határidőben történő kiegyenlítési képessége, a cash-flow áramlásából következtetve;

3. CAPITAL (tőkeellátottság) – a vállalkozás fejlesztéséhez szükséges tőkeerő mérése;

4. CONDITIONS (konjunkturális helyzet, körülmények) – a gazdaságban megnyilvánuló tendenciák és a hitel igénybe vevő iparág speciális helyzetének megítélése;

5. COLLATERAL (fedezet, jogi biztosítékok megléte, minősége) – a hitel biztosítékául szolgáló vagyon értékesíthetősége, a hitelszerződés megszegése vagy a kinnlevőség rossz követeléssé válása esetén.

Mint említettem, a hitelezés témája különlegesen gazdag, számtalan aspektus, árnyalat létezik, hiszen minden hitelszerződés egy-egy specifikus ügyletet jelent.

Ennek a fejezetnek további taglalására most nem vállalkozom, de felkérem a cégképviselőket, forduljanak bizalommal bankjuk ügyintézőjéhez, hiszen az ő – nagyon is érdekes – feladata az, hogy megvizsgáljon, kiértékeljen minden helyzetet, és minden egyes ügyben választ adjon a kérdésekre, kérésekre.

Rezumatul revistei Forumul Economic în limba română

Probleme bancare în revista “Forumul Economiștilor”

(Scurta prezentare în limba română)

S O M A I J Ó Z S E F

(Președintele Asociației economiștilor maghiari din România)

În cadrul obișnuitului articolul introductiv, în acest număr special al revistei, Somai József, se ocupă de locul ocupat în coloanele revistei de problemele financiare și în cadrul lor, cu precădere, de cele bancare, probleme care de la bun început au fost considerate drept probleme cheie din partea asociației, dovadă multitudinea studiilor de acest gen apărute în revistă, precum și numărul impresionant al diferitelor acțiuni (conferințe, simpozioane, cursuri etc.) organizate pe parcursul anilor. Prezentul număr al revistei este destinat în totalitate expunerilor prezentate la conferința “Modernizarea sistemului bancar al economiilor în dezvoltare”, conferință care a avut loc la 31 mai a.c. Asociația noastră dă o deosebită importanță acestor acțiuni deoarece este convinsă că problemele de mare actualitate din acest domeniu, tratate în marea lor majoritate de

speciști de renume din țară și din străinătate trebuie să fie cunoscute nu numai de cei cca. 70-80 care au putut să fie prezenți la conferință, ci de marea masă a economiștilor de pe meleagurile noastre. De fapt în cei cinci ani de apariție, problemele financiare și în cadrul lor, problemele bancare au fost permanent prezente în coloanele revistei noastre. În aceste studii autorii tratează probleme, ca de pildă: Sarcinile și rolul BNR-ului în sistemul bancar român, precum și rolul ei de supraveghere în viața bancară (Nagy Ágnes); Politica monetară a sistemului bancar român (Valentin Lazea); Pretențiile formulate față de sistemul bancar român (Szécsi Kálmán), Privatizarea sistemului bancar din România (Teleki Csetri Kinga). Dar mulți autori în studiile publicate analizează și probleme cu caracter general, ca bunăoară, inflația-dezinflația, politica de echilibru (Kovács Álmos), programul de simulare bancar (Sükösd Attila), cardul bancar ca mijloc nou de plată, precum și dezvoltarea sistemelor de card internațional (Deák Emese și Milotai Anikó), riscul portofoliului (Tóth Attila), moneda Euro în Europa centrală și de est (Sükösd Attila), particularitățile sistemului bancar american (Telegdi Csetri Kinga).

În decursul celor 13 ani, asociația noastră a asigurat unui număr impresionant de economiști, membri ai asociației participarea la nenumărate acțiuni, pregătiri, cursuri în țară și peste hotare pentru a lărgii cunoștințele de specialitate, pentru cunoașterea celor mai actuale probleme ale activității bancare a zilelor noastre. În articol sunt amintite doar câteva: cursul intensiv de pregătire bancară cu o durată de două săptămâni, organizată de catedra de finanțe a Universității de Științe Economice din Budapesta, în colaborare cu Institutul internațional de pregătire bancară S.A. din Budapesta, la care au participat cincizeci de economiști, exclusiv din instituții bancare din țară. De atunci, an de an, acest Institut internațional de pregătire bancară, dă posibilitate tinerilor economiști care lucrează la diverse bănci din țara noastră, să participe la cursuri intensive de specializare în diverse domenii ale activității bancare.

Importanță deosebită, sub acest aspect, este considerată cea de a opta Conferință pe țară organizată de asociația noastră la 16 septembrie 1999, la Satu Mare, la care au participat în jur de două sute de economiști, tema centrală fiind "Politici monetare", la care în jur de 200 de participanți. Expunerile au fost ținute de specialiști de bază din țară și din străinătate, printre care amintim pe următorii: Valentin Lazea, economist principal la BNR (Politica monetară a BNR-ului), Kovács Álmos, vicepreședinte al Băncii Naționale Ungare (Dezinflația, echilibrul, politica monetară), Radu Mihai, vicepreședintele Consiliului Național de Supraveghere a hârtiilor de valoare (Posibilități de întărire a supravegherii pieții de capital), Lőrincé Istvánffy Hajna, prof. șef de catedră la Univ. de Științe Economice din Budapesta (Spațiul de activitate privind politica de prețuri a țărilor din Europa centrală și de est în perioada de așteptare a aderării lor la Uniunea Europeană). Această conferință pe țară organizată de asociația noastră a constituit un pas important în asigurarea unei colaborări mai strânse între specialiștii din cele două țări vecine.

Importanță similară a avut și conferința "Analiza investițiilor și gestionarea riscului", organizată de Frațiunea Tinerilor Economisti din cadrul AEMR, la Cluj, în zilele de 2–3 martie 2001. Expunerile a fost ținute de profesori universitari din țară și din Ungaria, precum și de reprezentanți de vază din cele două țări (Dr. Buza László, șeful catedrei Istoria economică de la Univ. de Științe Economice din Budapesta: Forintul de aur și banca din Amsterdam; Horváth Krisztina, vicepreședinta băncii Raiffeisen: Stabilirea prețurilor bazate pe risc la acordarea creditelor, Bokros Lajos, director la Banca Mondială: Dezvoltarea sectorului financiar în Europa centrală și de est, în ultimii zece ani, Neményi József, secretar de stat la Consiliul de concurență: "Aplicarea legii concurenței în România în ultimii patru ani", Horváth Zsolt: Posibilități de gestionare a

riscului la Bursa de valori din Budapesta". În articol mai sunt amintite Dr. Odry Ágota, director la Inspekția de stat a circulației monetare, Szabó Árpád director economic la BDR Oradea, Gansperger Gyula președinte-director general la Fondul de stat al privatizării din Ungaria.

Legat de activitatea desfășurată în procesul de pregătire a economiștilor autorul se referă și la conferința organizată de Frațiunea Tinerilor Economisti, în colaborare cu Colegiul de specialitate de științe economice și juridice "Mikó Imre", din cadrul Institutului de programe de cercetare al Fundației Sapiența la 31 mai a.c., la Cluj cu tema "Modernizarea sistemului bancar în cadrul economiilor în dezvoltare". Expunerile ținute la această conferință sunt prezentate în continuare în acest număr special al revistei.

Transformarea sistemului bancar din România

S Z É C S I K Á L M Á N

(directorul Băncii "Raiffeisen Bank" filiala județeană Miercurea Ciuc)

În lucrarea sa autorul și-a propus prezentarea transformărilor în sectorul bancar din țara noastră după 1990. Întrucât examinarea sistemului bancar trebuie efectuată legat de piețele care îl determină, deci se impune analiza economiei române, mai binezis a economiei spațiului în ansamblu, autorul în partea introductivă a studiului prezintă date, care nu privesc direct sistemul bancar, ci mediul, spațiul în care funcționează. Astfel sunt prezentate principalii indicatori economici privind evoluția GDP-ului, a importului, exportului, a inflației pe perioada 2001–2003, precum și perspectivele perioadei 2004–2005, formulând concluzia că în perioada care urmează condițiile de dezvoltare a sectorului bancar vor fi avantajoase, dacă vom reuși să menținem echilibrul economic. Autorul analizează situația investițiilor străine, subliniind că în ultimii patru ani, nu s-a înregistrat o creștere deosebită a acestora. Drep urmare se poate constata o stagnare în acest domeniu, procentul acestora fiind mult sub cele din țările din spațiu. Legat de acest aspect prezintă date comparative deosebit de valoroase, din care reiese clar rămânerea în urmă a țării noastre. Piața capitalului în țară noastră continuă să fie într-o stare slabă, nu este de mirare că în aceste zile s-a decis unificarea celor două piețe ale hârtiilor de valoare (Bursa de Valori și RASDAQ-ul), ceea ce constituie o încercare pentru menținerea în viață a pieței de capital, întrucât capitalizarea bursei din București este la un nivel deosebit de scăzut, circulația zilnică ne depășind cincisutudemii de dolari. Problema cea mai mare este lipsa aproape completă a emisiunilor directe de capital pe această piață. Acțiunile generalizate ca urmare a privatizării în prezent nu

mai prezintă importanța, în urma achizițiilor au fost retrase de la bursă acțiunile care sunt în inferioritate. Situația bursei este în pericol, ceea ce este deosebit de neplăcut întrucât știm că nivelul de dezvoltare a bursei poate exercita o influență benefică asupra sectorului bancar. Autorul analizează situația privind rezerva de devize, care după o creștere spectaculoasă, care a asigurat în 2002 o situație calmă, în anul curent se poate constata unele modificări în structura rezervelor. Banca Națională a căutat să diminueze ponderea aurului (16,4% și a devizelor 9,7%) în favoarea hârtiilor de valoare. Menținerea cursului se lovește de dificultăți, ca urmare a întăririi monedei Euro. În timp ce capitalul din exterior, față de așteptări apare într-un ritm mai modest, se poate constata tendința de retragere a capitalului intrat în țară prin firmele multinaționale. Analizând situația datoriilor externe putem observa că rezervele trebuie să facă față și altor așteptări, rezervele având un rol deosebit în privința serviciilor legate de aceste datorii, cu atât mai mult întrucât datoriile externe sunt în creștere și în anul în curs. În continuare autorul se ocupă de problematica dobânzilor, de schimbările intervenite în ultimul timp în structura capitalului străin, constatând totodată că așteptările creșterii interesului din partea participanților cu greutate pe piața mondială în domeniu bancar întârzie și în continuare. Dovadă și încercările de privatizare a BCR-ului.

Examinând situația sistemului bancar din țară, autorul este de părere că există pe piață un număr relativ mare de participanți, ceea ce atrage creșterea pe piață a riscului. Drept urmare se poate aștepta intensificarea procesului de concentrare. Pornind de la schimbările care au avut loc în sistemul nostru bancar prezentând schimbările care au avut loc în ultimul timp în sistemul nostru bancar, autorul își exprimă părerea că în următorii doi-trei ani se va prezenta în continuare o dezvoltare. De fapt și guvernul așteaptă intensificarea intrării în țară de noi participanți externi, de data aceasta mai de grabă a băncilor din apus.

Studiile străine de asemenea apreciază că siguranța sistemului nostru bancar este în creștere, fapt ce se datorește mai ales măsurilor hotărâte luate de Banca Națională.

În concluzii după părerea autorului avem toate șansele pentru dezvoltarea pieții bancare din țara noastră, piață care va putea fi tot mai atrăgătoare.

Reorganizarea băncilor în România

M A R C C A N I Z Z O

(partener conducător, firma de consultanță financiară și de investiții particulare cu rază de activitate în Europa centrală și de est "Osprey Capital", cu sediul în București).

În expunerea ținută la conferința din 31 mai a.c. organizată la Cluj-Napoca de Frațiunea Tinerilor Economisti din cadrul

Asociației Economistilor Maghiari din România, cu tema "Modernizarea sistemului bancar în cadrul economiilor în curs de dezvoltare" sunt prezentate constatările unui specialist străin, care de zece ani lucrează în România.

Reorganizarea a început deja în cursul anului 1990. Ca necesitate obiectivă, sectorul bancar a trebuit "să renască" înainte de începerea procesului de privatizare. S-a putut constata o dezvoltare a băncilor de stat, fiecare dintre ele, având o funcție proprie înainte de apariția băncilor private. De regulă reorganizare a început cu schimbarea denumirii băncii, pentru a putea fi mai bine identificată (de ex. Bancorex), a urmat apoi prezentarea unor dări de seamă anuale speciale, în scopul de a mări atractivitatea. După părerea autorului amestecul destul de accentuat al politicii în deciziile de acordare de credite a frânat sensibil procesul de privatizare (nu numai a băncilor).

Autorul este de părere că reorganizarea nu poate fi definitivată pentru totdeauna, ea este un proces continuu. Reorganizarea este deosebit de actuală după privatizare. Cumpărătorul, care de regulă este un investitor strategic, introduce un program, prin care încadrează banca cumpărată în sistemul său propriu și în procesele sale proprii. Pentru ilustrarea afirmațiilor sale a dat drept exemplu cazul BRD-ului și al Société Générale. În mod paradoxal, sub unele aspecte, lucrătorii sucursalei deja existente a Société Générale au fost de părere că mai de grabă dânșii trebuie să se acomodeze sistemului BDR, decât invers. Ceea ce înseamnă că între cele două sisteme trebuie să existe o reciprocitate.

În cazul tranzacțiilor din sectorul privat, au loc procese similare, întrucât banca cumpărată trebuie să însușească politica bancară a cumpărătorului, valorile organizației ale acestuia și în limita posibilităților și cultura ei organizatorică.

Autorul se ocupă larg și cu problema asigurării izvoarelor de finanțare folosite de bănci, care sa desfășurat prin CEC, adică prin colectarea banilor economiștii de populație, procedeu folosit frecvent și în prezent. În continuare atinge și problema tendințelor de specializare a băncilor din țara noastră, precum și cu relația dintre creșterea GDP-ului și dezvoltarea sectorului bancar, analizează larg transformările care au loc în sectorul bancar internațional, fenomenul globalizării în sectorul bancar, fenomen pe care trebuie să ia în vedere și băncile noastre, întrucât și ele vor fi expuse acestor influențe ca urmare a aderării țării noastre la UE.

Ocupându-se de problemele actuale ale reorganizării sectorului bancar face o serie de aprecieri deosebit de interesante, chiar critice, de care va trebui să ținem cont, pentru a preveni unele consecințe negative, care ar putea afecta întreaga economie a țării.

Schimbări în sistemul bancar maghiar în ultimii 25 ani

DR. ELEMÉR TERTÁK

(director general al bancii "Dresdner Bank Hungaria")

În expunerea ținută la conferința din 31 mai a.c., organizată la Cluj-Napoca de Frațiunea Tinerilor Economiști din cadrul Asociației Economiștilor Maghiari din România, cu tema "Modernizarea sistemului bancar în cadrul economiile în curs de dezvoltare" autorul prezintă schimbările care au avut loc, în ultimii 25 ani în sistemul bancar ungar. În partea introductivă este prezentată un scurt istoric al sistemului bancar maghiar, care după cel de al doilea război mondial, ca în toate țările care au ajuns sub influența Uniunii Sovietice, urmând exemplul sovietic, a fost transformat într-un sistem "monobanc". Întrucât noul sistem nu a putut face față cerințelor economiei, după patruzeci de ani, drept urmare și a exploziei de pe piața mondială a prețurilor petrolului, au avut loc primele încercări de modificare a sistemului bancar, prin înființarea unei bănci cu capital internațional mixt. Drep urmare în Ungaria au început să apară, în număr tot mai mare, întreprinderi private. În scurt timp au fost înființate o serie de instituții mici pentru finanțarea a acestora. Practic ele au constituit germenii băncilor comerciale înființate ulterior. Cu aceasta a început procesul de modernizare al sistemului bancar în Ungaria. Pentru studierea problemei s-a înființat o comisie, denumită "Comisia cu panglică albastră", din care, pe lângă speci-alști mult apreciați din țară, printre care unii și în prezent activează în domeniu bancar, au făcut parte și specialiști din străinătate, cu renume mondial. Pe baza unei profunde analize, Comisia a elaborat un proiect-program economic. Autorul tratează pe larg conținutul acestui proiect și prezintă date statistice privind băncile comerciale înființate în perioada 1978–2003. Dintre cele 64 de bănci pe parcurs s-au desființat 12, au fuzionat 14, ca urmare în Ungaria astăzi funcționează 38 de bănci. În special băncile cu capital străin s-au dezvoltat cu brio și au procedat la cumpărarea băncilor indigene. În continuare autorul se ocupă cu consolidarea băncilor, prezintă costul consolidării în procente față de PIB și face o interesantă comparație cu cheltuielile de consolidare din țările europene, precum și din unele țări din alte continente.

Autorul deasemenea se ocupă larg cu privatizarea

băncilor. În prezent, dintre cele care nu se ocupă cu sarcini speciale, doar 3 sunt în proprietatea statului (Postbank, Konzumbank, Banca Agrară de Credit și Ipotecă). Dar privatizarea și a acestora va avea loc în curând, încă în cursul acestui an.

Autorul prezintă în continuare aspectele specifice ale structurii actuale a băncilor din Ungaria, caracteristicile investițiilor bancare străine și încheie cu o scurtă evaluare a sistemului bancar al țărilor din centrul și răsăritul Europei, formulând și unele concluzii privind perspectivele lor în viitor.

Relații cu clienții: posibilități, cerințe

SIPOS ÁGNES ANNA

(director la Finansbank, Brașov)

Autorul se ocupă cu problema realizării unui parteneriat corect între bancă și client, problemă deosebit de actuală care trebuie permanent îmbunătățită, deoarece de aceasta depinde succesul activității oricărei bănci în condițiile economiei de piață. În acest domeniu, putem vorbi de eforturile enorme efectuate permanent de unitățile bancare din țara noastră. Drept rezultat al acestor eforturi se poate afirma că băncile române au ajuns la un nivel calitativ superior. Se poate spune că astăzi și la noi prestațiile băncilor corespund cerințelor de servire calitativă a clienților.

În acest context autorul a vorbit de eforturile băncilor române cu privire la trimiterea salariaților săi la diferite cursuri de perfecționare din țară și din străinătate, s-a referit la legislația română apărută după 1990, Începând cu legea bancară nr.58, modificările ei, lege care cuprinde cerințele de bază ale activității bancare, cu prevederi tot mai severe privind acționarii și conducerea băncilor, reglementează problemele ca lichiditatea și capacitatea de plată a băncilor, mărirea siguranței acestora, înființarea Centralei Riscurilor Bancare, înființarea, drept cu întârziere, a Fondului de Asigurare pentru protejarea depunătorilor, precum și legea nr. 83/1998 care reglementează falimentul băncilor, care a dus la accelerarea proceselor privin falimentarea lor.

Autorul tratează aprofundat cele trei grupe ale prestărilor clasice bancare: obținerea surselor (colectarea și acceptarea depunerilor), plasarea surselor, cu precădere acordarea de credite și acțiunile valutare, și în final desfășurarea concretă a circulației(mișcării) plăților.